

Фарзандларимизга
нафақат ишонч
билдириш, балки
уларга ўзини амалда
намоён этиши
учун майдонни
кенгайтириш керак.

Ислом КАРИМОВ

БОЛАЛИКНИНГ БЕЎБУР БАЙРАМИ

Ёш авлоднинг ижодий қобилиятини вақтида аниқлаш ва ривожлантириш, қалбида ватанпарварлик, фидойилик, меҳнатсеварлик туйғуларини камол топтириш, бўш вақтларини мазмунли ўтказиш юртимизда олиб борилаётган ёшлар сиёсатининг асоси ҳисобланади. Халқ таълими вазирлиги, «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармаси, Республика «Камалак» болалар ташкилоти ҳамкорлигида ўтказиб келинаётган «Янги авлод» болалар ижодиёти фестивали ҳам бу борада муҳим аҳамият касб этмоқда.

(Давоми 7-бетда.)

«Yangi avlod — 2012»

**Ўзбекистон
Республикаси Олий
Мажлиси Сенати
ўнинчи ялпи
мажлисининг
очилиши тўғрисида**

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг ўнинчи ялпи мажлиси 2012 йил 5 декабрь куни эрталаб соат 10.00 да Тошкент шаҳрида, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг мажлислар залида очилади.

**Ўзбекистон
Республикаси
Олий Мажлиси
Сенатининг
аъзолари
диққатига!**

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг аъзолари 2012 йил 4 декабрь куни соат 9.00 дан 18.00 га қадар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати биносининг фойсидида рўйхатга олинади.

КОНСТИТУЦИЯ ВА ЁШЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАРБИЯСИ

Конституциянинг моҳияти, унинг ҳолатлари, таъмин ва қоидаларини ҳуқуқий тафаккуримизга синдириш ҳамда маданиятимизнинг таркибий қисмига айлантириш, шубҳасиз, юртимизда демократик ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти барпо этишга пухта замин яратаяди.

3-бет

ЎҚИТУВЧИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ОМИЛЛАР

таълим самарадорлигини ёш юртимизда,
ёш салбий томонга ўзгартиради

Ўқитувчи зиммасидаги масъулиятли вазифани бажаришда бир қанча мураккаб ташқи таъсирлар остида қолишни ҳам унутмаслик керак. Раҳбарият, жамоа, ота-оналар, ўқувчилар, ташкилий ишлар, таълим жараёнидаги қийинчиликлар, рағбатлантириш ва жазолаш каби таъсирчилар фаолиятга таъсир қилувчи ташқи омиллар ҳисобланади.

5-бет

«SSENIARIY» ЁЗИЛАДИМИ, «SENARIY»?

Янги имлода ёзилаётган шакллар халқ жонли талаффузига, адабий тил меъёрларига мос келади, бу эса алифбоддаги товуш ва ҳарф уйғунлигини таъминлайди. Ундан оқилона, имло қоидаларига таянган ҳолда фойдаланиш, амалиётда тўғри қўллаш, аввало биз — зиёлиларнинг бурчимиздир.

10-бет

ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТ ВА ҚУЛАЙ ШАРТ-ШАРОИТ

техник ишланма, ечим, ихтиро ва кашфиётларга йўл очади

баа ишлаб чиқаришни инновациялар асосида ривожлантиришнинг бугуни ва истиқболлари, мавжуд техник ва технологик муаммолар, жараёнларни автоматлаштириш, ишлаб чиқариш мутахассислари ва илмий-педагогик кадрларни тайёрлаш, уларнинг малакасини ошириш каби қатор долзарб масалаларга бағишланган анжуманда республика олий ўқув юртаринининг профессор-ўқитувчилари ва ёш олимлари, шунингдек, «Ўзбекенгилсаноат» ДАК, «Ўзпахтасаноат» ва «Ўзбекчармпойабзали» уюшмалари, «Пахтасаноат» илмий маркази етакчи мутахассислари иштирок этишди.

Анжуманда сўзга чиққанлар Президентимиз раҳнамолигида юртимизда ёш авлодга пухта билим бериш, истеъдодли йигит-қизларни қўллаб-қувватлаш, ёшлар маънавиятини юксалтириш борасида олиб борилаётган ислохотлар ўзининг юксак самараларини бераётганини таъкидлашди.

(Давоми 7-бетда.)

Жорий йилнинг 29-30 ноябрь кунлари Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институтида «Ўзбекистонда енгил саноатни инновациялар асосида ривожлантиришнинг долзарб масалалари» мавзусидаги республика илмий-амалий анжумани ўтказилди. Мамлакатимиз пахта тозалаш, тўқимачилик ва енгил саноат ҳамда мат-

Ta'lim va taraqqiyot

ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК

ХИМОЯСИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШАДИ

Депутатлар олдида турган фойда муҳим вазифалардан бири қонунларнинг жойлардаги ижроси юзасидан қатъий парламент назоратини ўрнатишдир. Айни дамда Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Ахборот ва коммуникация технологиялари масалалари қўмитаси аъзолари ҳам «Интеграл микросхемалар топологиялари» ҳуқуқий муҳофаза қилиш тўғрисида» ва «Электрон ҳисоблаш машиналари учун яратилган дастурлар ва маълумотлар базаларининг ҳуқуқий ҳимояси тўғрисида»ги қонунларнинг Интеллектуал мулк агентлиги тизимидаги ижросини ўрганишмоқда.

Куни кеча Интеллектуал мулк агентлигида қўмита томонидан мазкур масала ҳамда соҳа қонунчилигини янада такомиллаштириш, бунга жамоатчилик ва экспертларни ҳам кенг жалб қилиш борасида давра суҳбати ўтказилди. «Интеллектуал мулк қонунчилигини такомиллаштириш: электрон ҳисоблаш машиналари учун яратилган дастурлар ва маълумотлар базалари ҳамда интеграл микросхемалар топологияларининг ҳуқуқий муҳофазаси масалалари» мавзусидаги ушбу тадбир-

да депутатлар, мутасадди ташкилотлар вакиллари, қатор олий таълим муассасалари мутахассислари иштирок этди.

Суҳбат чоғида сўзга чиққанлар муҳокама қилинаётган қонунлар ҳамда Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясига мувофиқ ишлаб

чиқилаётган «Инновациялар ва иқтисодиётни модернизациялаш тўғрисида»ги қонун лойиҳаси юзасидан амалий тақлиф ва тавсиялар беришди. Шунингдек, соҳа мутахассислари мамлакатимизда интеллектуал мулк ҳуқуқлари ҳимоясининг янада самарали тизимини яратишга хизмат қиладиган патент бўйича ваколатли ходимлар тўғрисида қонун ишлаб чиқиш ва қабул қилиш зарурияти ҳақида таъкидлаб ўтди.

Давра суҳбати давомида билдирилган тақлиф ва тавсиялар назорат-таҳлил тартибидея ўрганишни олиб бораётган қўмита аъзолари томонидан тегишли парламент эшитувига якуний хулосалар тайёрлашда ҳисобга олиш учун умумлаштирилди.

Аббор УМАРҚУЛОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Ижтимоий ташаббусларни қўллаб-қувватлаш фонди ва «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармаси томонидан ижтимоий ва-сифаларни ҳал этишда жамият, давлат ва бизнес ҳамкорлиги масалаларига бағишланган форум ўтказилди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш жамоат фонди маблағларини бошқариш бўйича Парламент комиссияси, Ўзбекистон Республикаси

институтларини қўллаб-қувватлаш жамоат фонди маблағларини бошқариш бўйича Парламент комиссияси раиси А.Саидов, Ижтимоий ташаббусларни қўллаб-қув-

жаларини ҳаётга жорий этишга қўмаклашувчи лойиҳани амалга ошираётганимиз ўз самараларини бермоқда, — дейди «Тадбиркор аёл» уюшмасининг Қўқон шаҳар бўлими раиси Соҳиббахон Эргашева. — Натижада 100 нафардан ортиқ аёл чорвачилик, паррандчилик, асаларичилик, балиқчилик, қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш йўналишларида тадбиркорлик

2012-yil — Mustahkam oila yili

ИЖТИМОЙ ҲАМКОРЛИК
ИСТИҚБОЛЛАРИ

Касаба уюшмалари федерацияси кенгаши, Иқтисодиёт, Олий ва ўрта махсус таълим, Халқ таълими, Соғлиқни сақлаш, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирликлари, «Маҳалла» хайрия жамоат фонди, «Келажак овози» ёшлар ташаббуслари маркази, бир қатор халқаро ташкилотлар ҳамкорлигида ташкил этилган ушбу форумда сенаторлар, депутатлар, турли вазирлик ва идоралар, мамлакатимиздаги жамоат ташкилотлари, бизнес тизимлари, халқаро ташкилотлар вакиллари қатнашди.

Олий Мажлис ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа

ватлаш фонди бошқаруви раиси М.Ширинова, БМТ Тараққиёт дастурининг Ўзбекистондаги доимий вакили вазифасини бажарувчи Яко Силлиерс ва бошқалар Ўзбекистонда мамлакатни модернизациялаш, фуқаролик жамиятини барпо этишда жамоат ташкилотлари фаол иштирок этаётганини таъкидлади.

Бу жиҳатлар аҳоли саломатлигини асраш, хотин-қизлар фаоллигини ошириш, инклюзив таълимни ривожлантириш, бандлиқни таъминлаш, оилавий тадбиркорлик ва касаначиликни ривожлантириш борасида ижтимоий ҳамкорликда ҳам ўз аксини топмоқда. — Аёлларнинг тадбиркорликка оид бизнес-ре-

фолиятини йўлга қўйди. Маҳаллалардаги қўллаб-қўзғатувчи битирувчиларининг бандлиги таъминланди.

Форумда «Соғлом она — соғлом бола», Ўзбекистонда инклюзив таълим, тадбиркор ва фермер аёлларни қўллаб-қувватлаш, ижтимоий тармоқ учун муқобил энергия манбалари, тиббиёт муассасаларини замонавий жиҳозлаш каби йўналишлардаги вазифалар белгиланди.

Тадбир доирасида Ижтимоий ташаббусларни қўллаб-қувватлаш фонди, «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармасининг янги лойиҳалари тақдироти бўлиб ўтди.

Назозат УСМОНОВА,
ЎЗА мухбириСОҒЛОМ ОИЛА —
СОҒЛОМ ЖАМИЯТ АСОСИ

Ўзбекистон хотин-қизлар қўмитаси, республика «Оила» илмий-амалий маркази, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ижтимоий тадқиқотлар институти, Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети, ЎЗР ФА Иқтисодиёт институти ва БМТнинг аҳолишунослик фонди (UNFPA) ҳамкорлигида ташкил этилган халқаро илмий-амалий конференция ана шундай номланди.

Бугун мамлакатимизда етти миллиондан ортиқ оила мавжуд бўлса, улардан бир миллионга яқини ёш оилалардир. Юртимизда оила мустаҳкамлигини қарор топтиришга ҳукумат миқёсида эътибор қаратилиб, мустақиллик йилларида бунга доир элликка яқин қонун,

Президентининг йиғирма-га яқин фармон, қарор ва фармойишлари, етмишдан ортиқ ҳукумат қарори қабул қилинди. Юртошимизнинг ташаббуси билан 1998 йил «Оила йили», 2012 йил эса «Мустаҳкам оила йили» номини олди. Йилларнинг бундай атилаши, қатор ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларнинг қабул қилиниши бир қатор эзгу ишларни амалга оширишга йўл очди. Жумладан, тўрт йилга мўлжалланган қишлоқ жойларида уй-жой қурилиш дастури асосида бу йил 8,5 мингга яқин оила янги уйларга кўчиб ўтди.

Konferensiya

ҲАҚИҚИЙ БАЙРАМГА
АЙЛАНДИ

Ko'rgazma

Республика болалар кутубхонасида бўлиб ўтган «Болалар адабиёти» кўргазмаси ҳафталиги ўқувчилар ва китобхонларнинг ҳақиқий байрамига айланди.

Тадбирда Тошкент шаҳри, Қорақалпоғистон Республикаси ҳамда вилоятлардан 500га яқин АРМ ходимлари, мактаб ўқувчилари ва бошқа меҳмонлар иштирок этди. 20дан ортиқ нуфузли нашриётлар турли кутубхона ва бошқа ташкилотлар билан 200дан зиёд шартномалар имзолади.

«Янги аср авлоди» нашриётида қайта босилаётган жаҳон адабиётининг нодир дурдоналари, хусусан, «Граф Монте Кристо», «Шарк» НМАҚда чоп этилган «Алпомиш» дostonи йиғилганларда катта қизиқиш уйғотди. Айниқса, «Санъат гулшани» маданият саройи овоз ёзиш студиясида кўзи оғизлар учун тайёрланган аудио китоблар кўпчилигининг диққат марказида бўлди.

— Ҳафталиқнинг афзаллиги шундаки, — дейди Республика болалар кутубхонаси раҳбари Дониёр Уролов, — китоблар ўз нарихидан 30 фоиз чегирма билан сотилмоқда. Бундан, албатта, ҳам нашриётлар, ҳам АРМлар манфаатдор. Кутубхоналар китоб фондидининг ошиши эса, мижозларга хизмат кўрсатиш сифати юксалишига туртки беради.

Баҳодир ҲАЛИМОВ,
«Ma'rifat» мухбириИЖРО ИНТИЗОМИ —
ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

Абдулла Авлоний номидаги ХТХҚТМОИда «Халқ таълими тизимида ҳужжатлар билан ишлашни таъминлаш, ижро интизомини мустаҳкамлаш ҳамда ҳужжатларни идоравий архивга топширишга тайёрлаш» мавзусида республика ўқув-семинари бўлиб ўтди.

Тадбирда Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Тошкент шаҳар ва вилоятлар халқ таълими бошқармалари мутасадди ходимлари иштирок этди. Семинарда мутахассислар томонидан ҳужжатлар билан ишлашни ташкил қилиш, ижро интизоми ҳамда ҳужжатларни архивга топширишга тайёрлаш борасидаги ўзгаришлар, муаммолар, йўл қўйилаётган хато-камчиликлар ҳақида сўз юритилиб, қатнашчиларнинг саволларига батафсил жавоб берилди.

Ўқув-семинарнинг шўъба йиғилишлари эса «Халқ таълими тизимида ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиб, ҳужжатлар алмашинуви ташкил этиш ҳамда ижро интизомини мустаҳкамлашда махсус дастурлардан фойдаланиш қўлқўлларини», «Архив ишини юритиш. Халқ таълими бошқарув идоралари ва таълим муассасаларида ҳужжатларни архивга топширишга тайёрлашда идоравий архив ходимларининг масъулияти», шунингдек, «Фуқароларнинг оғзаки ва ёзма мурожаатларини белгиланган тартиб асосида кўриб чиқиш ҳамда уларнинг қўлайлигининг олдини олишда масъул ходимлар ва раҳбарларнинг шахсий жавобгарлигини ошириш» каби йўналишларда иш олиб борди.

Ғолиб БАҲРОМОВ

КОНСТИТУЦИЯ ВА ЁШЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАРБИЯСИ

Мустақиллик шарофати билан қабул қилинган Конституциямизда фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ўз ифодасини топди. Жумладан, мукаддимадаёқ ҳозирги ва келажак авлодлар олдидagi юксак масъулликни назарда тутувчи, шу билан бирга, ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ифодаловчи нормалар белгилаб қўйилди.

Тоҳир ИСТАТОВ (ЎзА) олган сурат.

Мамлакатимизда ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этишда ёшларимизнинг эртанги кун учун муносиб воясига бўлиши масаласига эътибор қаратилмоқда. Зеро, Президент Ислам Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 19 йиллигига бағишланган тантанали маросимда сўзлаган «Бизнинг йўлимиз — демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизация жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир» маърузасида таъкидлаганидек, «Мақтаб таълимини ривожлантириш умумийлиги дастури доирасида 8832та мактабда қурилиш-таъмирлаш, реконструкция ва жиҳозлаш ишлари амалга оширилгани, 1537та академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари барпо этилгани, истиқлол йилларида илм-фан сирлари ва замонавий технологияларни пухта ўзлаштирган, юксак малакали кадрларни тайёрлайдиган олий ўқув юртилари сони салкам икки баробар кўпайиб, 65тага етгани бизнинг бу соҳада ўзгалар ҳавас қиладиган улкан марраларга эришганимиздан далолат беради.

Таълим соҳасидаги ислохотларнинг ажралмас қисми бўлиб ҳаётимиздан чуқур жой олган дастур ва режаларнинг қаторида юртимизда мусиқа ва санъат мактабларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, болалар спортини ривожлантиришга қаратилган ишларимиз бугунги кунда ўзининг дастлабки ҳосили ва самарасини бераётгани барчамизни, албатта, хурсанд қилади.

Бунинг тасдиғини кейинги ўн йил мобайнида ўқувчиларимиз мустақил Ўзбекистон вакиллари сифатида халқаро фан олимпиадаларида муносиб иштирок этиб, 150дан зиёд олтин, кумуш ва бронза медалларни кўлга киритгани, нуфузли санъат фестиваллари ва танловларидан 670дан ортқ совринли ўринларни эгаллагани, халқаро спорт мусобақаларида эса 1280та олтин, 1170та кумуш ва 1590та бронза медал

соҳиби бўлгани мисолида яққол кўриш мумкин».

Конституция матнидаги мантиқий изчиллик асосида яратилган ҳар бир норма амалда ишлаши учун эртанги кун вакили саналмиш қобилятли ёшларнинг ҳуқуқий тарбиясига эҳтиёж сезилади.

Конституциямизнинг 64-моддасида ота-оналарнинг ўз фарзандларини вояга етгунларига қадар боқиш ва тарбиялаш мажбурияти ҳамда давлатнинг ота-онасиз етим болаларни ёки уларнинг вассийлигидан маҳрум бўлган болаларни боқиш, тарбиялаш ва ўқитиш таъминлаш вазифасининг белгилангани ҳам миллий менталитетимизга, ҳам юриспруденция талабларига мос келади. Ҳозирги глобаллашув ёхуд дунё ҳамжамиятига иқтисодий ва ижтимоий жиҳатдан интеграциялашув жараёни фаол кечаётган даврда бундай конституциявий норманинг белгиланиши ўта долзарб саналади.

БМТнинг ёшлар муаммолари бўйича комиссияси расмий маълумотида кўра, 1995 йилдан 2005 йилгача дунёда 15 ёшдан 24 ёшгача бўлганлар 1 млрд. 25 млн. дан 1 млрд. 153 млн.га ўсган. XXI асрнинг бошигача ёшлар дунё умумий аҳолисининг 18 фоизини ташкил этган. Бугунги кунда дунё бўйича ёшларнинг 130 млн.и саводсиз, 88 млн.и ишсиз ва 10 млн.и ОИВ/ОИТС касаллигига чалинган. Ёшлар томонидан жиноят содир этиш айрим мамлакатларда 30 фоизга ошган. Мазкур маълумот ёшлар муаммосининг аллақачон дунё миқёсида долзарб аҳамият касб этганидан далолатдир. Мамлакатимизда эса мустақилликдан кейин ёшлар сиёсати масаласи устувор даражага кўтарилгани юқоридаги фикрлардан ёрқин аёнлашади.

Конституциямиз нақадар теран демократик заминга, қудратли сиёсий-ҳуқуқий ҳамда маънавий-ахлоқий таъсир кучига эгалигини ҳаётнинг ўзи исботлаб турибди. Бош Қомусимизнинг худди ана шу гоёяйи, ҳуқуқий-маф-

куравий, маърифий-тарбиявий салоҳиятини, мазмун-моҳиятини аҳоли кенг қатламлари, айниқса, ёшлар онгига сингдириш мақсадида мамлакатимиз Президенти 2001 йил 4 январда «Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида» фармойиш қабул қилгани таҳсинга лойиқ. Ундан кўзланган мақсад — Асосий Қонунимизнинг жамиятдаги ўрни ва аҳамиятини, мазмун-моҳиятини аҳоли, айниқса, ёш авлоднинг ҳуқуқий онги, тафаккури ва маданиятига сингдириш, шу тариқа жамиятда Конституцияга, қонунга нисбатан юксак ҳурмат муҳитини яратиш, ижтимоий муносабатларни конституциявий-ҳуқуқий тартибга солиш савиясини юқори даражага кўтариш, фуқароларнинг ҳуқуқий саводхонлигини оширишдир. Энг муҳими, ҳар бир фуқаро ўзининг Конституцияда мустаҳкамланган ҳуқуқ, эркинлик ва бурчларини тўла идрок этиш орқали ўзлигини мукаммал англаб етсин.

Асосий Қонунимиз моҳиятини кенг омма онгига сингдиришга қаратилган Конституцияни ўрганиш дастурини яратиш фармойишда белгиланган муҳим вазифалардан биридир. Шу мақсадда мутасадди вазирлар, раҳбар ходимлар, ҳуқуқшунос олимлар ва мутахассислардан иборат нуфузли комиссия тузилди. Мазкур комиссия юқорида айтиб ўтилган дастурни ишлаб чиқди, шунингдек, барча даражадаги таълим турлари хусусиятларини инобатга олган ҳолда Конституцияни ўрганишга оид махсус ўқув курслари, дарсликлар яратиш учун малакали муаллифлар жамоаларини тасдиқлади. Тегишли ўқитиш дастурлари, методик қўрсатмалар ва бошқа дидактик воситаларга қўйиладиган талаблар ишлаб чиқилди ва улар қисқа муддатларда яратилди. Мактабларнинг бошланғич синфлари учун «Конституция алифбоси», «Конституция сабоғи», юқори синфлар учун «Конституциявий ҳуқуқ асослари» фанларидан дарслик ва ўқув қўлланмалари яратилиб, ўқув

жараёнига татбиқ этилди. Умумий ўрта таълим, касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейлар ўқувчилари, олий таълим (бакалавр, магистрант ва тадқиқотчи-изланувчилар) талабалари, давлат хизматчилари ва бошқа тоифа меҳнатчилари ҳамда маҳаллалар аҳоли учун алоҳида дастурлар, методикалар ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилди. Шу мақсадда мамлакатнинг барча минтақалари, вилоят ва шаҳарларида турли соҳа ва касб мутахассисларининг Конституцияни ўрганиш бўйича мунтазам семинарлари ташкил этилмоқда, телевидение, радио ва матбуотда Конституцияни фаол тарғиб қилиш чора-тадбирлари амалга оширилмоқда. Таълим муассасаларида дарс берувчи ўқитувчиларни тегишли йўналишда тайёрлаш, малакасини оширишга диққат қаратилаяпти. «Конституция ҳақида суҳбат», «Конституция: савол ва жавобларда», «Конституция рангтаъсир, изоҳ ва чизгиларда» каби рисолалар, болаларга мос фотоальбомлар тайёрланиб, кенг тарғиб қилинмоқда.

Меҳнат жамоаларида, ўқув муассасаларида, маҳаллаларда Конституцияни ўрганишни ташкил этишга доир чора-тадбирлар кенг қулоч ёзган. Бу ишлар аҳолининг ижтимоий-ҳуқуқий фаоллиги, ҳуқуқий маданияти кескин ошганидан дарақдир. Конституциянинг мазмун-моҳиятини теранроқ очишга бағишланган илмий-амалий анжуманлар, семинарлар, давра суҳбатлари ўтказиш аънавий ва мунтазам тус олди. Ёшларнинг турли тоифаси хусусиятларини ҳисобга олиб кўргазмалли воситалар, ўқув қўлланмалари, видеороликлар яратилди, танловлар, викториналар, олимпиадалар ўтказилиши йўлга қўйилди.

Бу борадаги ишларни янада бойитиш ва янги босқичга олиб чиқиш мақсадида Бош Қомусимизни мукаммал ўрганишга йўналтирилган базис тақлифлари илгари суришни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

Аввало, Конституциянинг ҳар бир моддаси ҳаётимизда

қандай қўлланилаётганини таҳлил этишимиз лозим. Фикримизча, бунинг учун барча суд органлари ва ҳуқуқчи муҳофаза этувчи идоралар ўз фаолият йўналиши бўйича Конституция меъёрлари амалда қўлланилишининг самарасини таҳлил этишни мунтазам йўлга қўйса, мониторинг ўтказишни ташкил этса, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Иккинчидан, Конституцияни ўрганиш ва мукаммал бириш нафақат ёшлар, балки барча давлат идоралари ходимлари ва мансбдор шахслар учун ҳам зарурий талабдир. Шундан келиб чиқиб, турли соҳа ва касб эгалари бўлган мутахассис ҳамда амалиётчилар учун семинар-кеңашлар, илмий-амалий конференциялар доимий тарзда ўтказиб турилиши зарур. Ушбу анжуманлар туман, шаҳар, вилоятлар ва республика даражасида ташкил этилса, янада фойдали бўлар эди.

Учинчидан, ёшларнинг Конституцияни мукаммал ўрганишига салмоқли ҳисса қўшиши мумкин бўлган тадбирлардан бири сифатида мактабларда юқори синф ўқувчилари, академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари ўқувчилари ҳамда олий ўқув юртилари талабалари ўртасида «Конституция мавзусига бағишланган энг яхши реферат» танловини ўтказиш ижобий самара беради. Эътироф этиш жоизки, Адлия вазирлиги ташаббуси билан ҳар йили адлия идоралари ходимлари орасида шундай рефератлар ҳамда журнал, газета саҳифаларидаги мақолалар танлови уюштирилади.

Ва нихоят, ўқувчи-ёшлар ўртасида Конституция ва амалдаги қонунчилик бўйича бир неча босқичли республика олимпиадалари ўтказиш, радио ва телевикториналар, тест синовлари, баҳс-мунозара клубларини ташкил этиш, шунингдек, Конституция мазмун ва хусусиятларини, моддаларнинг ҳаётга жорий этилиши натижасида кўлга киритилган ютуқларни ифодаловчи мультимедиа дастурларини тайёрлаб, уларни меҳнат жамоаларида, маҳаллаларда ҳамда ўқув муассасаларида кенг тарқатиш Бош Қомусимизни чуқур ўрганишга салмоқли ҳисса қўшади.

Конституциянинг моҳияти, унинг гоёялари, тамойили ва қоидаларини ҳуқуқий тафаккуримизга сингдириш ҳамда маданиятимизнинг таркибий қисмига айлантириш, шубҳасиз, юртимизда демократик ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти барпо этишга пухта замин яратади. Зеро, бундай давлатчилик ва жамиятни қарор топтириш унинг сиёсий-ҳуқуқий мафқурасини ижтимоий онгимизга сингдиришдан бошланади.

Омонулло
МУҲАММАДЖОНОВ,
юридик фанлари доктори

Yangiliklarda yurt nafasi

Чуст шахридаги "Chust-Avtotexxizmat-N" масъулияти чекланган жамиятининг автомобилларга техник хизмат кўрсатиш сервис марказида "Уста - 2012" кўрик-танловининг мамлакат босқичи бўлиб ўтди.

"Узавтосаноат" акциядорлик компанияси, Ўзбекистон Миллий автомобиль федерацияси, "Узавтотеххизмат" очик акциядорлик жамияти ҳамда Ўзбекистон муҳофафизига кўмаклашувчи "Ватанпарвар" ташкилотининг Республика техник ва амалий спорт турлари маркази ҳамкорлигида ўтказилган мазкур танловда Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва барча вилоятдан жамоалар иштирок этди.

Танлов иштирокчилари — "Узавтотеххизмат" тизими корхоналари автоусталари вакилларидан иборат жамоалар автомобилларни таъмирлаш ҳамда бошқариш бўйича билим ва тажрибаларини синовдан ўтказди.

Танловда фарғоналик Д.Каримов, қўқонлик И.Хусанов, чустлик Б.Шарипов, қорақалпоғистонлик Б.Тлеуов ўз йўналишлари бўйича ғолибликни қўлга киритди.

Тошкентда "Тафаккур синовалари" республика кўрик-танловининг якуний босқичи бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ва "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати Марказий кенгаши томонидан ташкил этилган тадбирда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги олий ўқув юртидан 16 жамоа қатнашди. Улар "Танишув", "Назарий билимлар", "Муаммоли саволга жавоб", "Тест сўровномаси" ва "Саҳнада тафаккур синовалари" каби босқичларда ўз билим ва маҳоратини намойиш этди.

Самарқанд давлат университетининг "Улғубек ворислари" жамоаси танловда ғолибликни қўлга киритди. Қорақалпоғистон давлат университетининг "Мустиқлик қанотлари" жамоаси иккинчи, Бухоро давлат университетининг "Истиқлол" жамоаси учинчи ўринни эгаллади.

Навоний шахрида "Ватан тараққиётига менинг ҳиссам" шиори остида ёшлар фестивали бўлиб ўтди.

Вилоят ҳокимлиги, "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳамкорлигида ташкил этилган мазкур тадбир доирасида ўтказилган кўрғазмада ёшларнинг илмий ишлари ва ихтиролари кенг намойиш этилди.

— Мазкур фестивални ўтказишдан асосий мақсад ёшларни Ватан раънақи, халқ фаровонлиги йўлида бирлаштиришдир, — дейди "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракатининг вилоят бўлими раиси Нурбек Улғабердиев. — Шунингдек, ёшлар ўртасида ўзаро илмий-ижодий ҳамкорлик муҳити ва дўстлик алоқаларини ривожлантириш ҳамда юксак салоҳият, иқтидорли, ташаббускор, таълим ва меҳнат фаолияти жараёнида юқори натижаларга эришадиган йигит-қизларни рағбатлантиришни мўлжалламоқдамиз.

Фестивалда ўз йўналишлари бўйича ғолиб деб топилган йигит-қизлар муносиб тақдирланди.

ЎЗМУ фалсафа факультетида Ўзбекистон Фалсафа жамияти раёсати қосидаги «Фалсафа фанининг долзарб муаммолари бўйича ташкил этилган доимий илмий-назарий семинар»нинг навбатдаги йиғилиши бўлиб ўтди.

Мустаҳкам оила йилига бағишланган мазкур тадбирда таълиқчилар олимлар, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва «Оила» илмий-амалий маркази вакиллари иштирок этди.

Асосий маърузаларда оила институтининг қонунчилиги, мизда кўрсатилган ҳуқуқ ва мажбуриятлари, ўзбек аёлларининг илмий фаолият ва жамоатчилик ишларида жалб этилаётгани натижасида оилавий муаммоларнинг ижобий ҳал этилаётгани, оилада фарзандлар руҳий-маънавий камолоти учун шароит яратиш борасида фикрлар, тақлиф-мулоҳазалар билдирилди.

Наманганда Ёнғин хавфсизлиги хизматининг жанговар тайёргарлигини кучайтириш мақсадида ўтказилаётган «Аълочи ходим» кўрик-танловининг мамлакат босқичи бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги томонидан ташкиллаштирилган танловда Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва барча вилоятлардан сараланган ёнғин хавфсизлиги қисм бошликлари ҳамда ўт ўчирувчилари ўз билим ва касб маҳоратини синовдан ўтказди.

— Ички ишлар идоралари ходимларининг маънавий-маърифий савиясини ошириш, жанговар ва жисмоний тайёргарлигини кучайтиришда бундай кўрик-танловлар яхши самара бермоқда, — дейди Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Ёнғин хавфсизлиги бош бошқармаси бошчилигининг ўринбосари, подполковник Азиз Икромов. — Бундан кўрик-танлов қатнашчилари амалда яна бир бор намойиш этди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўлаган материаллар асосида тайёрланди.

Қомусимизнинг ёш билимдонлари

Наманган шахридаги 1-болалар музика ва санъат мактабида "Конституция — бахтимиз пойдевори" кўрик-танловининг вилоят босқичи бўлиб ўтди.

60 нафар қатнашчи Бош Қомусимизни ўрганиш бўйича олган билимларини уч йўналишда намойиш этди. Якуний натижага кўра, Наманган туманидаги 32-умумтаълим мактабининг 9-синф ўқувчиси Хадича Хусанова, 49-умумтаълим мактабининг 7-синф ўқувчиси Мафтуна Исломова, Янгикўрғон туманидаги 10-умумтаълим мактабининг 4-синф ўқувчиси Барно Муҳаммаджонова, Чуст туманидаги 53-мактабининг 9-синф ўқувчиси Феруза Абдумаликова ва Наманган шахридаги 1-мактабининг 9-синф ўқувчиси Бекзод Акмаловнинг ишлари, тасвирий санъат ва видеоорлик йўналишларидаги ижодий ишлари ҳакамлар томонидан юқори баҳоладан ва фахрий ўринларга муносиб топилди.

Ғолибларга вилоят халқ таълими бошқармасининг совғалари топширилди.

Фанишер АКБАРОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 20 йиллигига бағишлаб, Хоразм вилояти халқ таълими муассасаларида "Конституциямиз — ҳуқуқ ва эркинлигимиз кафолати" шиори остида маънавий-маърифий тадбирлар ўтказилмоқда.

Ўқувчилар ва аҳолининг ҳуқуқий саводхонлиги ҳамда ижтимоий фаоллигини ошириш, ёшларни қонунларни билиш ва ҳурмат қилиш руҳида тарбиялаш мақсадида "Конституция — бахтимиз пойдевори" кўрик-танлови уюштирилди.

Танловнинг 1-босқичида 175468, туман(шаҳар) босқичларида 3256 ўқувчи қатнашган бўлса, вилоят босқичида 60 нафар истеъдодли ўғил-қизнинг ижодий ишлари кўриқдан ўтказилди. Бунда, айниқса, Урганч шаҳри, Хонқа, Янгибозор, Янгияриқ, Шовот, Қўшқўпир ва Гурлан туманларидаги мактаб ўқувчилари фаоллиги билан ажралиб турди.

Тадбир якунида ғолиблар муносиб тақдирланди.

Ховважон ЁҚУБОВА,
Хоразм вилоят халқ таълими бошқармаси
бош методисти

Янги лойиҳа ва ғоялар

ёшларнинг интеллектуал салоҳиятини намоён этмоқда

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги "Маънавият ва маърифат" марказида "Инновацион лойиҳалар, ихтиролар ва янги ғоялар устида иш олиб бораётган талабаларнинг ишлари ОАВ ҳамда интернет нашрларида мунтазам ёритиб бориш" мавзусида давра суҳбати бўлиб ўтди.

Унда олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчилари, янги изланишлар устида иш олиб бораётган иқтидорли талабалар ва оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этди. Тадбирда ёш авлодни илмий фаолиятга йўналтиришнинг самараси ва аҳамияти ҳақида сўз борди. Шунингдек, илгор тажрибаларнинг ОАВда ёритилишини ташкил этиш, уларни

ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаш долзарб вазифа эканлиги таъкидланди.

— Машиналар макетини ясашга қизиқаман, — дейди Ўзбекистон Миллий университети талабаси Шохрух Шодмонов. — Буни ёғоч, картон қоғозлари ёрдамида тайёрлашнинг имкони мавжуд. Қулайлиги, бугунги кун талабларига мувофиқ тежамкор. Келажақда ушбу ишларимни кичик машиналарга тақлиф қилишни режалаштирганман.

Тадбир сўнггида иқтидорли талабаларнинг илм-фан соҳасида эришадиган ютуқларини дунёга танитиш, нанотехнологияларнинг жамият ҳаётига таъсири ҳақида ҳам фикр алмашилди.

Олим ЖУМАБОВЕВ,
«Ma'rifat» мухбири

Инсон манфаатлари устувор

Миллий матбуот марказида "Қасаба уюшмалари фаолиятида ижтимоий шерикликнинг аҳамияти" мавзусида матбуот анжумани ўтказилди.

Маърузада Ўзбекистон қасаба уюшмалари федерацияси Кенгаши раиси Танзила Норбоева сўзга чиқиб, ходимларнинг ижтимоий-иқтисодий манфаатлари, меҳнат ва меҳнат ҳуқуқлари ҳимояси, миллий-маърифий ва спорт ишлари, меҳнаткашлар ва уларнинг фарзандларини соғломлаштириш ҳамда давлат ва нодавлат нотижорат ташкилотлари билан йўлга қўйилган ижтимоий шерикликлар тўғрисида атрафлича маълумот берди.

Меҳнаткашлар ва уларнинг

фарзандларини соғломлаштириш, "Мустаҳкам оила йили" Давлат дастури доирасида амалга оширилган яна қўллаб-қувватлаш мисол келтириш мумкин.

— Жамоа шартномаларида қасанчилар фаолиятига енгиллик киритиш, ёш оилаларга сўда бериш каби самарали ишларни акс эттириш кўзда тутилмоқда, — деди федерация Кенгашининг меҳнаткашлар ижтимоий-иқтисодий манфаатларини ҳимоялаш бўлими мудири Маҳмуд Исаев.

Соҳиба МУЛЛАЕВА,
«Ma'rifat» мухбири

«Биз соғлом турмуш тарзини танлаймиз»

Тошкент давлат юридик институтининг «1 декабрь — Жаҳон ОИТСга қарши курашиш кун» муносабати билан «Биз соғлом турмуш тарзини танлаймиз» мавзусида илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди. Тадбирда Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида Наркотик моддаларни назорат қилиш миллий ахборот таҳлил маркази, Тошкент шаҳар наркология диспансери ҳамда республика ОИТСга қарши кураш маркази вакиллари ўз маърузалари билан иштирок этди.

— Гиёҳвандлик нафақат бир шахснинг, балки бутун жамиятнинг муаммосидир, — дейди

Тошкент шаҳар наркология диспансери врач-наркологи Дилфуза Иброҳимова. — У тиббий, юридик, биофизиологик, психологик, иқтисодий, шунингдек, демографик муаммоларни юзага келтирилади. Шундай экан, гиёҳвандликнинг олдини олиш ва унга қарши курашишга ҳар биримиз бел боғламоғимиз лозим.

Тадбир давомида «Афгон афюни» деб номланган ҳужжатли фильм намойиш этилди. Институт талабалари Эка Маргишвили ва Шаҳзода Абдуқодиrowа томонидан тақдим этилган «ОИТС нима?» видеоролиги иштирокчиларда катта таассурот қолдирди.

Насиба НИЁЗОВА

"Қадриятлар бешигисан, азиз маҳаллам"

Мазкур шиор остида ўтказилган иншоолар танловининг Бухоро вилоят босқичида «Маҳаллам тарихини ўрганаман» мавзусидаги энг сара иншоолар тақдим этилди.

Ўқувчилар ўз ижодий ишларида маҳалласи тарихи, аънавалари, унда истиқомат қилган машҳур ва фидойи киши-

лар фаолиятини акс эттиришга ҳаракат қилди.

Танлов якунига кўра, Бухоро туманидаги 53-ИДУМнинг

9-синф ўқувчиси Интизор Сирожеваниннг иншоиси манбаларга бўйлиги, маълумотларнинг асосли тарзда келтирилгани билан алоҳида ажралиб турди ва энг юқори балл билан 1-ўринга лойиқ деб топилди.

Сора ТОШЕВА

Таълим муассасасида соғлом муҳит яратиш мактаб директорининг маҳорати, билими ва тажрибасига боғлиқ. Бунинг учун эса ҳар бир раҳбар тинимсиз изланиб, ўқиб-ўрганиши лозим. «Ma'rifat» газетасида ташкил этилган янги — «Мактаб муҳити» руқни айна шу мақсадга хизмат қилиши шубҳасиз. Чоп этилаётган туркум мақолалар мактаб директорлари фаолиятига ижобий таъсир кўрсатишига ишонамиз.

ЎҚИТУВЧИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ОМИЛЛАР

таълим самарадорлигини ё ижобий, ё салбий томонга ўзгартиради

Малакали ўқитувчи таълим истиқболини белгиловчи асосий куч ҳисобланади. Шу боис ҳам мамлакатимизда етук педагогларни тайёрлашга устувор вазифалардан бири сифатида қаралмоқда. Педагоглар фаолиятининг самарадорлиги эса раҳбарнинг билими, ташаббускорлигига ҳам боғлиқ. Директор нафақат бошқарувчи, балки малакали педагог бўлиши лозим. Ходимларга талаб қўйишдан аввал ўзи соҳани яхши билиши, ислохотлар моҳиятини, таълим янгиликларини чуқур англаши, тушуниши шарт. Ходимларга илғор педагогика ва ахборот-коммуникация технологиялари, интерфаол усуллардан фойдаланиш борасида шахсий намуна кўрсата олиши керак. Агар директор ўқитувчининг илмий салоҳияти, тажрибаси, малака ва кўникмаси, педагогик маҳоратини холис баҳолай олмаса, таълим сифати ва самарадорлиги пастлигича қолаверади. Дарс жараёнини тўғри бошқара олмайдиган, нўноқ ўқитувчидан сабоқ олаётган иқтидорли ўқувчининг ҳам қобилияти бора-бора сўнади. Муаммолар ечими эса бошқарувни тўғри

йўлга қўйишга боғлиқ. Бунинг учун таълим жараёнида ўқитувчи шахсини ҳурмат қилган ҳолда, раҳбарият томонидан «Ўқитувчи қўйилган талаблар» ёки «Ўқитувчи йўриқномаси» ишлаб чиқилса, мақсадга мувофиқ бўлади. Натижада ходим ўз-ўзини назорат қилишга ва тарбиялашга ўрганади. Қолаверса, белгиланган вазифаларнинг бажарилиши сифатига қараб, ходимлар фаолиятини баҳолаш, мониторинг таҳлили ўтказиш имкони туғилади. Оқил раҳбар буйруқ берувчи эмас, яқин маслаҳатгўй сифатида ўқитувчиларни қўллаб-қувватлаб, фаолиятини яхшилаш бўйича жўяли таклифлар билдирса, ўзаро ишонч ва ҳурмат мустаҳкамланади.

Ўқитувчи зиммасидаги масъулиятли вазифани бажаришда бир қанча мураккаб ташқи таъсирлар остида қолишни ҳам унутмаслик керак. Раҳбарият, жамоа, ота-оналар, ўқувчилар, ташкилий ишлар, таълим жараёнидаги қийинчиликлар, рағбатлантириш ва жазолаш қабили раҳбар фаолиятига таъсир қилувчи ташқи омиллар ҳисобланади.

Раҳбарият. Мактаб директори ўқитувчига самимий ва дўстона муносабатда бўлмаса, тўғри маслаҳат бериб, ҳуқуқ ва мажбуриятларини тушунтирмаса, ходимлардаги ишчанлик кайфияти тушиб кетади. Кези келганда уларни ҳимоя қилиши жамоадаги со-

табда соғлом муҳит яратилса, жамоа кўп муаммоларни ўзаро ҳал этади. Бир-бирини кўролмаслик, аризабозлик каби салбий ҳолатлар содир бўлмайди. Аксинча ҳолатда эса меҳнат унумдорлиги тушиб кетади.

Ташкилий ишлар. Раҳбар учун бу омил ўқитувчини синаш, унинг нималарга қодирлигини билиб олиш имконини беради. Айрим педагоглар вақтни тўғри тақсимлай олмаслиги боис ташкилий ишларни шахсий ва касбий фаолияти билан бирга олиб боролмайди. Шундай вазиятда ходимга керакли маслаҳат бериш зарур.

Таълим жараёнидаги қийинчиликлар. Бунга меъёрий ҳужжатлар ва йўриқномалар билан ишла олмаслик, ҳуқуқий саводхонликнинг пастлиги, замонавий таълим технологияларидан беҳабарлик, психологик тайёргарликнинг етишмаслиги сабаб бўлади.

Рағбатлантириш ва жазолаш ҳам ўқитувчи фаолиятига таъсир қилувчи муҳим омиллардан ҳисобланади. Бири ходимни тўлқинлантириб, меҳнат унумдорлиги ва таълим сифатининг ошишига хизмат қилса, бири унинг аксидир. Рағбат яхши ишларга қанот берса, жазолаш ўқитувчи руҳини синдиради. Ҳақиқий етакчи ўз ходимларини ҳуда-беҳуда жазолайверишдан тийилади. Мабодо кимнидир жазолаш зарурати туғилса ҳам, раҳбар адолатли бўлиши даркор. Сабабини ўқитувчига тўлиқ тушунтириб, асослаб бериши, ўз навбатида, ходим фикри билан ҳам қизиқиши зарур.

Мухтасар қилиб айтганда, ўқитувчиларни салбий таъсирлардан имкони борица сақлаш даркор. Шунда мактабда соғлом муҳит барқарорлашиб, таълим сифати ва самарадорлиги ошади.

Ҳавасхон ШОКИРОВА,
филология фанлари номзоди

Мактаб муҳити

Ота-оналар. Таълим самарадорлигини мактаб ва ота-она ҳамкорчилигисиз тасаввур қилиш мушкул. Улар мактаб

қилиш мушкул. Улар мактаб ҳаёти, таълим янгиликларидан хабардор бўлиб туриши керак. Айрим ота-оналар бирор тушунмовчилик туғилса, дарҳол раҳбар орқали ҳал этишга уринишади, ўқитувчидан шикоят қилишади. Шундай пайтда раҳбар ўз тинчи ва ота-она манфаати йўлида ўқитувчи шахсини кейинги ўринга қўйса, жамоадаги соғлом муҳитга путур етади. Ташаббускор раҳбар муаммога тўғри ва оқилона ечим топиб, ўқитувчининг ҳам, таълим муассасининг ҳам шаънини сақлаб қолмоғи лозим.

Жамоа — катта куч. Агар мак-

ПЕДАГОГИК АМАЛИЁТ

бўлажак мутахассиснинг малакасини оширади

Малакавий педагогик амалиёт бўлажак мутахассиснинг касбий тайёргарлигини оширишга қаратилган таълимий босқич ҳисобланади. Бу даврда талабалар назарий билим, кўникма ва малакаларини амалиёт ёрдамида мустаҳкамлайди. Шунингдек, академик лицей ва касб-хунар коллежларида тарбиявий ишлар режасини ўрганадилар. Дарс ва дарсдан ташқари ишларда илғор педагогик ва ахборот технологияларидан самарали фойдаланишни ўзлаштиришади.

Малакавий педагогик амалиёт суст ва фаол равишда олиб борилади. Суст амалиёт жараёнида талабалар синф раҳбарларига бириктирилиб, ўзаро дарсларга киришади ва дарс таҳлил қилинади. Иккинчи ва учинчи ҳафтадан фаол амалиёт бошланади. Бу жараёнда талабалар мустақил равишда синов дарсларини ўтади. Шунингдек, улар дарсдан ташқари мустақил ишлар билан шуғулланиб, техник воситалар ва интернет материалларидан фойдаланишга аҳамият беришади, кўргазмали куроллар тайёрлаб ноанъанавий усулларни қўллаб, дарс ўтишни ташкил қилади.

Педамалиётнинг 22 ҳафталик (ўқув режага биноан) даврида очик ва диглом дарсларини ўтиш, педагогик таҳрибани таҳлил этиш, илғор ўқитувчилар иш таҳрибаларини умумлаштириш ва ўз фаолиятига татбиқ этиш, талабаларнинг ўз устида ишлаши, мустақил таълим олишига алоҳида эътибор қаратилади.

Амалиёт сўнггида талаба бажарган ишлари ҳақида мустақил ҳисобот топширади. Ҳисобот ҳар бир фан бўйича методист-ўқитувчилар томонидан кўриб чиқилади ва якуний рейтинг бали қўйилади. Гуруҳлар ўзлари тайёрлаган педагогик ама-

Jarayon

лиётга бағишланган якуний чиқишларни видеоролик, кўргазмалилик ҳамда слайдлар орқали намойиш этишлари мумкин.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети ректорининг буйруғига биноан немис тили бўлими IV курс талабалари педагогик амалиётни Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети қошидаги 2-академик лицей ва Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети қошидаги академик лицейда ўташмоқда.

Талабаларимиз аввал таълим муассасасида ўтилаётган чет тили дарсларини қўзатишди. Кейин ўзлари ўтган машғулотларни ҳам таҳлил қилишди. Ютуқ ва камчиликлар ўрганилиб, муаммоларни бартафат этиш йўллари биргаликда қилиришди, шу орқали тажриба алмашишди. Шунингдек, ўқувчиларнинг фанга

қизиқишини ошириш мақсадида ҳар бир дарсга тарқатма материаллар, кўргазмали куроллар, техник ва ахборот воситалари орқали ақлий ҳужум, занжир, кластер, бу меранг, Венн доиралари, ролли ўйинлар каби педагогик усуллар орқали тил муҳитини яратишга ҳаракат қилишмоқда.

Талабалар «Чет тили ўргатишнинг назарий масалалари», «Чет тили ўргатишнинг ташкилий масалалари», «Касбга йўналтиришнинг замонавий технологияси», «Чет тилида нутқ фаолияти турларини ўргатиш», «Немис тили ўқитишда замонавий педагогик технологиялардан

фойдаланиш», «Немис тили дарсларида ролли ўйинлардан фойдаланиш» каби мавзулардаги семинар-практикумда ҳам қатнашишмоқда.

Малакавий педагогик амалиёт даврида дастлабки синнов дарсларини ўтган талабалардан Д.Тўйчиев, Ф.Ҳусанов, Ш.Қудратова ва М.Саъдуллаеванинг маҳорати методист ўқитувчилар томонидан алоҳида таъкидланди. Педагогик амалиёт давом этмоқда. Жараёнда уларга кафедра профессор-ўқитувчилари керакли маслаҳатлар бериб бораёпти.

Элмирза ЭРКАЕВ,
ТДПУ доценти вазифасини бажарувчи

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida «Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar» turkumidagi fanlar oyligini o'tkazish bo'yicha TAVSIYA

Mamlakatimiz ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar zaminida sog'lom, barkamol avlodni tarbiyalash maqsadi yotibdi. Xususan, jahondagi taraqqiy topgan mamlakatlar tajribasini umumlashtirgan va ayni paytda hech birini takrorlamagan o'zbek modeli yoshlar ongida demokratik qadriyatlarni mustahkamlash, qat'iy fuqarolik pozitsiyasiga ega, mustaqil fikrli avlodni shakllantirishga qaratilgan.

Turli axborotlarni izlab topish va tasarruf etish imkoniyatlari kengayib borayotgan hozirgi davrda o'quvchilarning huquqiy madaniyatini shakllantirish, ularni turli oqim va axborot xurujlaridan ogoh etish dolzarb vazifaga aylandi. "Ommaviy madaniyat" niqobi ostida biz uchun mutlaqo yot, ma'naviy va axloqiy tubanlikni targ'ib etuvchi, g'ayriinsoniy tushuncha va odatlar yopirilib kelayotganidan barchamiz xabardormiz. Bunday axborotlarni yashirish emas, balki ularning mazmun-mohiyatini, maqsadini yoshlarga tushuntirish lozim. Bu borada yuksak ma'naviyat asosiy qurolimiz bo'lishi zarur.

Maktab, ta'lim-tarbiya masalasi davlat va jamiyat nazoratida bo'lishi Asosiy Qomusimizda belgilab qo'yilgan. Shuningdek, bu nafaqat o'qituvchi-murabbiylar, ota-onalar, balki butun xalqimizning umummilliy vazifasidir.

Huquqiy demokratik davlatni barpo etish uchun yoshlar tarbiyasida milliy g'urur, o'zlikni anglash, o'z huquq va erkinliklarini bilish, demokratiyaning tub ma'nosini tushunishda "Odob-noma" (boshlang'ich sinflarda), "Vatan tuyg'usi" (5–6-sinflarda) va "Milliy istiqlol g'oyasi va ma'naviyat asoslari" (yuqori sinflarda) fanlarining o'rni katta.

Bu turkum fanlar insonning oila va jamiyatda muhim o'ringa egaligi; oila jamiyatning bir bo'g'ini ekan; milliy qadriyatlarga sodiqlik va an'analarni hurmat qilish olijanob xislatligi; inson kamolotida oila, mahalla, jamiyatning o'rni; Bosh Qomusimizning tub mazmun-mohiyati, huquqiy davlat inson omilini eng oliy qadriyat sifatida e'tirof etishga asoslangan yaxlit tizimligi kabi tushuncha va tamoyillarni o'zlashtirishga xizmat qiladi. Shu asosda o'quvchilarning ma'naviy-ma'rifiy, ijtimoiy va huquqiy savodxonligi oshadi.

Fan oyligi davomida tarbiyani ta'lim bilan hamohang olib borish, yoshlarning zararli g'oya va yot mafkuralarga qarshi immunitetini shakllantirish, keng jamoatchilik orasida milliy tarbiyamizning davomiyligi hamda uzviyligini ta'minlashga qaratilgan tadbirlarni joriy etish juda muhim.

«Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy

tushuncha va tamoyillar» turkumiga kiruvchi fanlar oyligining maqsad va vazifalarini quyidagicha ifodalash mumkin:

— axborot asri deya atalayotgan XXI asrda globalashuvning tub mazmun-mohiyati, ta'siri va maqsadi haqida yoshlarga to'g'ri tushuncha berish;

— yoshlarning tevarak-atrofdagi voqea-hodisalarga munosabat bildira olishi, ya'ni ularni ijtimoiy hayotga tayyorlash;

— milliy g'oya va ma'naviyat borasidagi fikrlarini mustahkamlash, huquqiy savodxonligini oshirish;

— milliy mentalitetimizdan kelib chiqqan holda yoshlar ma'naviyatini shakllantirish;

— yoshlarning qiziqishlariga mos kasb-hunar egallashiga ko'maklashish;

— mustaqil yurtimizning tarixiy ildizlari va buguni, istiqbolini uyg'unlashtirgan holda o'quvchilarning xohish-istaklarini, maqsadlarini qo'llab-quvvatlashni jamoa o'rtasida tashkil qilish;

— o'quvchilar o'rtasida ahillik, mehr-oqibatlik, millatlararo totuvlik munosabatlarni shakllantirish;

— mas'uliyat va javobgarlik hissini kuchaytirish;

— yoshlarni milliy istiqlol g'oyalari va urf-odatlarimizga sadoqat ruhida tarbiyalash.

Jarayonda mustaqil O'zbekiston davlati jahon hamjamiyatining

ajralmas tarkibiy qismiga aylangani, Prezidentimiz Islom Karimovning "Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch" va "O'zbekiston mutaqillikka erishish ostonasida" kabi asarlari mazmun-mohiyatini, mustaqilligimiz osonlikcha qo'lga kiritilmagani, butimimiz kurashlar mahsuli, xalqimizning ma'naviy jasorati namunasi ekanini, eng ulug' maqsadimiz — Mustaqillikni mustahkamlash, mamlakatimizni har tomonlama yuksaltirib, erkin demokratik va fuqarolik jamiyatini shakllantirish, yorug' va erkin hayot barpo etish ekanini dars, ochiq dars va maxsus tashkil qilingan fan kunlari orqali keng tushuntirib borish zarur.

Fan oyligi quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

№	Qilinadigan ishlar	Ishtirokchilar	Sana	Ko'zlangan maqsad
1	Konstitutsiyamizning 20 yilligi munosabati bilan bayram senariysini ishlab chiqish. 3-sinfda "Bizning huquqlarimiz", 4-sinfda "Konstitutsiyamiz — baxtimiz poydevori", 5-sinfda "O'z huquqingizni bilasizmi?", 6–7-sinflarda "Bizning huquqlarimiz davlat himoyasida", 8–9-sinflarda "Baxt va farovonlik qomusi" mavzularida ochiq dars va tadbirlar o'tkazish	Maktab o'quvchilari, fan o'qituvchilari va ota-onalar, yosh olimlar, huquqni muhofaza qiluvchi idora xodimlari	1-haftada (3–7-dekabr)	Fan oyligining ilk haftasini samarali tashkil etish va o'quvchilarga oylilik maqsadini tushuntirish, sinflar kesimida ochiq darslar, foto va rasmlar ko'rik-tanlovi, viktorinalar o'tkazish, sahna ko'rinishlari va ijodiy ishlar tayyorlash orqali faol o'quvchilarni jamoa oldida ma'naviy rag'batlantirib borish
2	10-dekabr — BMTning Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi qabul qilingan kun va O'zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan 3-sinflarda "Davlatimiz madhiyasini kuylaymiz", 4–5-sinflarda "Madhiyam, yangrayver!", 6–7-sinflarda "O'zbekiston — Sharq mash'ali", 8–9-sinflarda "Davlatimiz ramzlari — faxrimiz" mavzularida hamda 10-dekabr kuni "Inson huquqlari" mavzusida tadbirlar tashkil qilish	Fan o'qituvchilari o'quvchilari va ota-onalar, yosh olimlar, huquqni muhofaza qiluvchi idora xodimlari	2-haftada (10–15-dekabr)	BMTning «Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi» va O'zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi mazmun-mohiyatini o'quvchilarga yetkazish
3	"Mustaqil yurt farzandlari" mavzusida 2–4-sinflarda diktant, 5–7-sinflarda ijodiy bayon, 8–9-sinflarda referat va insholar, videoroliklar tanlovini o'tkazish	Har bir sinfda alohida tashkil qilinadi, bunda barcha sinf o'quvchilari yakka tartibda va guruhlarida bo'lingan holda ishtirok etishadi	3-haftada (17–22-dekabr)	O'quvchilarda vatanga muhabbat tuyg'usini yanada kuchaytirish, ularni yurtimizda yoshlarga yaratilayotgan imkoniyatlardan oqilona foydalanishga undash
4	"Ma'naviyatli yoshlar — yurt tayanchi" shiori ostida keng ko'lami fan oyligini yakunlovchi tadbirni tashkil etish. Eng yaxshi deb topilgan ijodiy ish egalarini e'lon qilish	Fan o'qituvchilari, joylardagi xalq ta'limi muassasalari faoliyatini metodik ta'minlash va tashkil etish bo'limi metodistlari, ota-onalar	4-haftada (24–28-dekabr)	Fan oyligi davomida qilingan ishlarni tahlil etish, tanlovlarda faol qatnashgan o'quvchilarni rag'batlantirish

Fan oyligi davomida aniq maqsadga yo'naltirilgan, ilmiy ahamiyatga ega (o'quvchilar va fan o'qituvchilari tayyorlagan) ijodiy ishlarni mahalliy va markaziy ommaviy axborot vositalarida yoritib borish ham maqsadga muvofiqdir.

Respublika ta'lim markazining ijtimoiy, iqtisodiy bilim asoslari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'limi

ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТ ВА ҚУЛАЙ ШАРТ-ШАРОИТ

техник ишланма, ихтиро ва кашфиётларга
йўл очади

(Давоми.
Боши 1-бетда.)

«Ўзбекенгилсаноат» ДАК раиси ўринбосари Шамсиддин Султоновнинг «Мамлакатимиз энгил саноатининг бугуни ва истиқболи», «Ўзпахтасаноат» ассоциацияси бошқаруви раиси ўринбосари Маҳмуд Бобожоновнинг «Пахта тозалаш саноати: ютуқлар, ривожланиш истиқболлари», «Ўзпахтасаноат» ассоциацияси бошқаруви раиси ўринбосари Маҳмуд Бобожоновнинг «Пахта тозалаш саноати: ютуқлар, ривожланиш истиқболлари», «Ўзпахтасаноат» ассоциацияси бошқаруви раиси ўринбосари Рўздат Сафоевнинг «Ўзбекистонда матбаа саноатининг бугуни ва ривожланиш истиқболлари», ТТЕСИ катта илмий ходими Жаҳонгир Гафуровнинг «Ўзилган йиғирув ипида айланма чиқиқ бўйлаб жойлашган тўқималарнинг ўзгарган шакли» мавзусидаги маърузалари қизиқиш билан тингладилар.

Анжуман давомида институтнинг профессор-ўқитувчилари, катта илмий ходим-изланувчи, мустақил тадқиқотчи, магистрант ва иқтидорли талабалари томонидан амалга оширилаётган илмий тадқиқот ишлари натижалари акс этган стендлар, планшет ва макетлар ҳамда улар томонидан тайёрланган монография, дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, электрон дарсликлар, виртуал лаборатория кўргазмаси ташкил этилди. Шунингдек, институтнинг ёш дизайнерлари томонидан «Ўзбек либослари модаси» намоиши ўтказилди.

Айтиш жоизки, мустақиллик йилларида институтнинг ўқув ва моддий-техник базаси такомиллаштириш мақсадида 7 млн. АҚШ доллари миқдорида инвестиция киритилди. Натижада замонавий дастхоналар ва сертификация маркази «CapTexuz», CAD-CAM кийим ва пойфазал дизайни маркази, «Ипак технологияси», «Тўқима ва трикотаж технологияси ва дизайни», «Тўқимачилик маҳсулотларини пардозлаш ва қороз технологияси дизайни», «Тикув буюмларини лойиҳалаш ва дизайни», «Чарм буюмлари технологияси ва ди-

зайн» кафедралари ўқув лабораториялари энг замонавий машина ва асбоб-ускуналар билан жиҳозланди. Шунингдек, 2010 йили институт қошида «Ўзпахтасаноат» уюшмаси ҳомийлигида таълим самарадорлигини янада яхшилаш мақсадида замонавий технологиялар билан жиҳозланган мини пахта завод фаолият кўрсата бошлади. Институт олимлари, тадқиқотчи ва педагогларининг АҚШ, Россия, Англия, Франция, Греция, Олмония, Япония, Швейцария, Бельгия, Хитой, Жанубий Корея давлатларидаги олий таълим муассасалари, илмий марказлари билан яқин алоқа ўрнатгани ҳам таълим-тарбиянинг замонавийлигини оширишда муҳим аҳамият касб этаётди. Сўнгги уч йил давомида олий таълим муассасаси профессор-ўқитувчиларидан 30 нафари ана шу давлатларда малака ошириди. Унлаб хорижий олимлар талабаларга тикувчилик, мода ва дизайн йўналишида маърузалар ўқишмоқда.

Ялпи мажлис йиғилишидан кейин баҳс-мунозаралар «Пахта саноати, механика, экология муаммолари ва инновацион ечимлар», «Инновациялар асосида тўқимачилик саноати техника ва технологиясини ривожлантириш», «Енгил, кимё ва матбаа саноати ишлаб чиқаришида инновацион технологиялар», «Фундаментал, ижтимоий ва иқтисодий фанларнинг тўқимачилик ва энгил саноатдаги ўрни», «Инновацион жараёнларда касбий таълим» шўбаларида давом эттирилди.

Шўба йиғилишларида тажрибали олимлар қаторида ёш тадқиқотчилар ҳам иштирок этиб, ўз изланишларини таҳлилий асосларда олиб боришаётгани, бунда устозлар маслаҳатлари қўл келатганини таъкидлашди.

— Ҳозирда «Чигитдан тола ажратиш ускунасининг илмий органларини такомиллаштириш» мавзусида изланишлар олиб бораётгани, — дейди ТТЕСИ «Пахтани дастлабки

ишлаш» кафедраси мустақил тадқиқотчиси Нодир Наврўзов. — Илмий ишм моҳияти бевоқиф пахта тозалаш корхоналарида ишлаб турган ускуналар унмдорлигини ошириш ҳамда тола сифатини яхшилаш ҳисобланади. Бунда хомашё валиги (ускунаси) зичлигини камайтириш орқали жаҳон-бозорида толанинг сифати рақобатбардошлигини таъминлашга эришишни ўз олдига мақсад қилиб қўйганман.

Таъкидлаш жоизки, мазкур тадбирга тайёргарлик қўриш жараёнида нашр этилган анжуман материаллари соҳадаги кўплаб янги маълумотларни бериши билан алоҳида аҳамиятга эга бўлди. Тўпلامда институтнинг профессор-ўқитувчилари, катта илмий ходим-изланувчилари, магистрантлар ва иқтидорли талабалар, шунингдек, республикаимизнинг бошқа олий таълим муассасалари ва илмий марказлари ҳамда ЎзР ФА институтлари билан бир қаторда чет эл ва МДХ олимларининг ҳам илмий мақолалари чоп этилган. Уларда пахта тозалаш, тўқимачилик, энгил саноат ва матбаа ишлаб чиқаришларида ҳамда касбий таълимни инновациялар асосида ривожлантиришнинг долзарб масалалари кенг ёритилгани эътиборлидир.

Анжуман якунида кооператив инновацион ҳамкорлигини янада ривожлантириш, юқори малакали мутахассислар тайёрлашда илмий кадрлар салоҳиятидан кенг фойдаланиш, иқтидорли ёшларни илмий тадқиқот ва инновацион фаолиятга жалб этиш юзасидан фикрлар билдирилди. Бу борада ҳамкорликда режалар иш юритиш, рақобатбардош мутахассисларни тайёрлаш, фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини жадал сураётларда амалга оширишга оид келгуси режалар келишиб олинди.

Қурбонбой МАТКУРБОНОВ,
«Ma'rifat» мухбири
Бурхон РИЗОКУЛОВ
олган сурат.

БОЛАЛИКНИНГ БЕЎЎБОР БАЙРАМИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ўтган йиллар мобайнида фестивал мамлакатимизнинг турли қўшаларида минглаб истеъдод соҳибларининг кашф этилишига тўртки бўлди. Жумладан, танлов лауреатига айланган 3361 нафар ўғил-қиз «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармаси томонидан турли грант ва дипломлар билан тақдирланди. Қолаверса, ижодий фаолият кўрсатишлари учун амалий кўмак кўрсатиб келинаётди. Ихтисослашган мусиқа ва санъат мактабларида ўқиб, билим ва маҳоратларини янада оширишлари кўмак берилмоқда. Улар кўплаб халқаро фестивал ва кўрик-танловларда иштирок этиб, миллий санъатимизни тарғиб этиш имкониятига эга бўлишмоқда.

Мазкур ижодий лойиҳада 6 ёшдан 14 ёшгача бўлган болалар чолғу асбоблари ижрочилиги, хонандалик, рақс, тасвирий ва амалий санъат, адабиёт йўналишларида ўз маҳоратини синовдан ўтказди. Ўтган саккиз йил мобайнида лойиҳада бутун мамлакатимиз бўйлаб 128 мингдан зиёд ўғил-қиз иштирок этган бўлса, бу йилги фестивалда 30128та ариза келиб тушди.

«Янги авлод — 2012» фестивалининг финал босқичи Ўзбекистон давлат консерваторияси ва Республика рассомлик коллежида бўлиб ўтди. Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар босқичининг ғолиблари классика (фортепиано, торли, пуфлама, зарбли чолғулар), вокал (анъанавий ижро, академик ижро, эстрада), миллий чолғулар ижрочилиги (торли, зарбли), рақс (миллий, бал, спорт, замонавий рақслар, балет), шеърят, адабиёт ва театр сценарийси йўналишларида ўзаро беллашдилар. Тасвирий санъат (амалий ва тасвирий санъат) йўналиши иштирокчиларининг асарлари Республика рассомлик коллежида намоиш этилди. Танловнинг янада адолатли ўтишини таъминлаш мақсадида ҳакамлар ҳайъати аъзолари, таниқли маданият ва санъат намояндалари ҳамда ташкилотчи-

лар саралаш жараёнларида бевоқиф иштирок этиб, ёш истеъдод эгалари иқтидорини ҳолисона баҳолашди.

Бир ҳафта давомидаги қизгин беллашувларга турли кўргазмалар, концертлар, маҳорат сабоқлари, шоир ва ёзувчилар, мусавирлар, хореографлар билан ижодий учрашувлар, музей ва театрларга саёхатлар байрамона руҳ бағишлаб, болажонларга бир умрлик гўзал хотиралар тўхфа қилди.

Танловда энг сараларни аниқлаш осон бўлгани йўқ. Мураккаб вазифа олдида турган ҳакамлар финал босқичининг 858 нафар иштирокчисидан 393 нафарини ғолиб деб эълон қилди. Фестивалнинг беллашув қисми якунига етгач, пойтахтимиздаги «Истиқлол» санъат саройида бошланган лауреатларни тантанали тақдирлаш маросими кичкинтойларга минглаб томошабинлар кўз ўнгига ўз иқтидорини намоиш этиш ва юртимизда истеъдодларига кўрсатилаётган эътиборни ҳис қилишдек тотли ва ҳаяжонли онларни бахш этди.

Абдурасул Эргашев, Улуғнор туманидаги 19-мактаб ўқувчиси, вокал йўналиши ғолиби:

— Шундай нуфузли танловда ғолиб деб топилганимга, тўғриси, ишонгим келмаяпти. Ҳаяжоним чексиз. Дарсдан сўнг туманимиздаги санъат мактабида шуғулланарканман, устозим Фуломжон Сиддиқовнинг анъанавий ижро санъатидан қатъият ва кунт билан берган сабоқлари бир кун ўз самарасини беришига чин дилдан ишонардим.

Нодира Назарова, Нурота туманидаги 55-мактаб ўқувчиси, амалий санъат йўналиши ғолиби:

— Ёшлигимдан матоларга, уларга ўзига хос безак беришга қизиқаман. Каштачилик санъати ҳақида онамдан олган илк билимларни, кейинчалик туманимиздаги «Баркамол авлод» марказида янада мустаҳкамладим. Ютуқларим танлов ҳайъати томонидан ғолибликка муносиб қўрилганидан жуда хурсандман.

Дилшод КАРИМОВ,
«Ma'rifat» мухбири
А.АБДУЛЛАЕВ (ЎЗА)
олган суратлар.

«Ота-оналар ўз фарзандларини вояга етгунарига қадар боқиш ва тарбиялашга мажбурдирлар...».

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, 64-модда.

Тонг отди. Пардани тортиб, деразаларни очиб юбордим. Узоқдаги кўкка ҳай чўзиб турган оқсоч тоғлар ортидан аста кўтарилаётган кўш жилвасига махлиё бўлиб, дераза олдида бироз туриб қолибман. Қани, кўшнинг бир чимдани заррин нури уйимни мангу ёритиш учун қадамранжида айласа... Шу тобда кун жамолига ҳасад қилдимки, билмадим, қай бир хилватда пайт пойлаб ётган тўполончи шамол отини қамчилади. Бир зумда ҳаммаёқни чанг-тўзон қолади. Сал олдин кўнгилга сурур бағишлаган жозибани ёқимсиз губор девори тўсиб қўйди. Энг дахшати, деразани ёпгунимча, сўрамай-нетмай, хонамга ГАРД кириб улгурди...

Бу аслида оддий табиат ҳодисаси. Бироқ чуқурроқ фикрлайдиган бўлсак, унинг замирида кенг мазмун-моҳият мукассам. Нур қаёқда-ю, гард қаёқда? Инсон бир умр зийға талпиниб яшайди, аммо унинг бир тутамига етгунча қанча губорларнинг аччиқ зарбаларига дош бериш лозим. Сўнгги вақтларда нур тобора дунё тегра-дан чекинаётгандек туюлмаётгани? Зулмат пичогини қайраш билан овора. Кўш боласини боғчага бериб, ишга чиққан она каби жонсарак, доим шошилади...

Дарвоқе, бола деганда бундан ўн йиллар илгари кўз олдимизда бутунлай бошқача манзара намоеён бўларди. Содда, бегубор, бир гапда айтсак, улар учун энг замонавий сўз — музқаймоқ эди. Бугун музқаймоқни катталар емоқда. Болалар эса «Пепси», «Кола»лардан ичиб, ё кўчада, ё кўчадаги бирор интернет-клубларда улғаймоқда. Уларнинг «мурғаккина» шуурини аллақандай «контрстрайк»лару «мортал-комбат»лар бошқармоқда. Одатда бундай қоронгу инет-кафеларда компьютер мониторида чиқаётган захарли «нур»дан бўлак нур тополмайсиз...

Заҳарли «нур» — бу ўша гард эмасми?!

Жаҳон матбуоти айюҳаннос соляпти: «Бу — глобаллашув талаби!». Яна кимдир дунё минбарига кир пойафзали билан чиқиб: «Бу — фан-техника инқилоби. Технократия мезони. Бу — демократия!» дея қичқирмоқда. Шунинг учундир балки, Фарб мамлакатларида ёзиниқ қоқ чилласида айқиниқ терисидан ишланган қалин пўстин кийиб олган ёки шим устидан шортиқни кўндирган қимса кўринса, қамдан-қам киши хайратланади, худдики шундай бўлиши керакдек. Ҳамма узлуқсиз равишда қаергадир шошилади, чопади. Шошқалоқликнинг поёни борми? Бундай шошилишда пўстинли кишига аслида ҳеч қим эътибор бермайди. Балки, у «пўстин» нақ айқиниқ ўзиниқдир?

«Барчамизга аён бўлиши кераки», — дейди Президент Ислам Каримов «Юксак маънавият — енгилмас куч» аса-

рида, — **қаердаки бепарволик ва лоқайдлик ҳукм сурса, энг долзарб масалалар ўзибўларчилиқка ташлаб қўйилса, ўша ерда маънавият энг оқиз ва заиф нуқтага айланади...**

Лоқайдлик — бу ўша гард эмасми?!

Юқориди айиқ ҳақида тўхталдик. «Пахмоқвой»лар борган сари қамайиб кетаётгани табиати муҳофаза қилувчи ташкилотларни ташвишга солмоқда. Ҳа, бу ҳол фақат уларнигина ташвишга солапти. Айиқ терисидан тикилган пальтолари танги пулдорларга сотиб, минглаб зараркунандалар ҳамёнини тўлдирётгани афсусланарли. Уларнинг шундай сеvimли латифаси ҳам бор: «Бугун оқ айиқларни ўлдириш учун ов сирларини ўрганиш шарт эмас, шунчаки Арктика асрий музликлари эришига ҳисса қўшсанг, бас...».

Бу биргина айиқлар билан боғлиқ ғожеа, ҳолос. Яна қанчадан-қанча, табиий офатлар ёки бахтсиз тасодифлар эмас, айнан инсоннинг бе-тизйиқ манфаатлари туйфали таназзулга юз тутаётган табиат бойликлари хусусида на-домат билан сўзлаш мумкин. Технократия даврига қадам ташлангач, қисқа вақт ичида эришилган мисли кўрилмаган муваффақиятлар ғалаговури-да одамзод олам мувозанати барча тириклик аҳлининг ўзаро тенглигига асосланганлигини унутди. Унинг нафси руҳи ва маънавий борлигини ғорат қилмоқда. Ўз ҳолича яшаб юрган беозор жониворни қийратган киши айби исботланса, маъмурий жавоб-гарликка тортилади ҳамда белгиланган жаримани тўлайди. Шу тариқа қотил осонгини на авф этилади. Кўнгли хунрезлиқни тусаб қолса, яна ўрмонга бориб, навбатдаги жониворни нишонга олади...

Машҳур мумтоз шоир Хусрав Деҳлавийнинг шундай байти бор:

Чумолини чўқиб

*қирар қирғовга,
Охир қарчигайдан
ўз ҳоли мушқу.*

Илм-фан қанчалик тараққий этмасин, китобий мўъжизалар оддий ҳақиқатга айланмасин, инсоният олдида ечимини қар-таётган шундай долзарб жум-боқлар борки, уларни ҳал қилиш ёки қисман англаш учун табиатнинг барча аъзолари-ни — микроорганизмдан тортиб, китларгача, жилгадан тортиб, уммонгача, ҳуллас барчасини муҳофаза қилиш лозим. Назаримизда, онгу та-лафқур ва ҳис-туйғу жиҳатдан беэазир бўлгани учун ҳам одамлар бу заруратни осон-гина англаши лозим эди. Аммо глобаллашув тақдим этаётган мураккаблиқлар, чи-галликлар инсон шуурини «ювиш», хотирасини «қуйди-риш», умумбашарий қадрият-лар илдизини қирқишга қара-тилган мафзуравий ихтилоф-лар қўплаб ривожланган мам-лакатларда бутун бошли жа-

миат институтларини тобора эгоцентризм ақидалари чир-мовуғига илтириб бормоқ-да: «Бугун ўтса бўлди, эрта бир гап бўлар...».

Мия фаолиятини «тормоз-ловчи» бундай шароитда агар инсон исиниш учун ўрмонга ўт қўйиш керак, деб ҳисобласа, бунини ўйлаб ўтирмай амалга оширади. Кўр-кўрона фикр-лаш, «бурнининг учидан у ёғини кўролмаслик» иллати ҳам глобаллашув ҳосилалари-дан бири, десак асло мубо-лага бўлмас.

Худбинлик — бу ўша гард эмасми?!

Автобусда беихтиёр икки дугонанинг суҳбатини эшитиб қолдим. Улар ишдан қайтаёт-ти. Бири ҳорин, суҳбатдоши-нинг гапини бош иргаб маъ-қулладан нари ўтмайди. Ик-

лигини муҳофаза қилиш, ай-ниқса, навиқрон авлод вақил-ларининг ҳар томонлама со-ғлом бўлиб улғайиши учун барча шарт-шароитлар яра-тилган. Соғлиқни сақлаш ти-зиммида амалга оширилган иш-чил саъй-ҳаракатлар, сама-рали ва тезкор ислохотлар на-тижасида болалар ўлими билан боғлиқ ноҳуш ҳолатлар йилдан-йилга қамайиб бормоқда, ўғил-қизларнинг оғир касалликларга дучор бўлиши ҳолати ҳам бартараф этил-моқда. Буни ЮНИСЕФнинг Шарқий Европа, Болтиқбўйи ва Мустақил Давлатлар Ҳам-дўстлиги мамлакатлари бўйи-ча офиси томонидан оналик ва болаликни муҳофаза қилиш борасидаги дастур-ларни жорий қилишда Ўзбе-кистон минтақадаги фаол мам-лакат сифатида эътироф

Агар эътибор бераётган бўлсангиз, глобаллашув жа-раёнида «бозор» вазифасини ижтимоий тармоқлар бажар-моқда. Бундай виртуал «ги-пермаркет»ларда фақат бир маҳсулот айланади — ахборот. Айнан мутахассислар таъкид-ча офиси томонидан оналик ва болаликни муҳофаза қилиш борасидаги дастур-ларни жорий қилишда Ўзбе-кистон минтақадаги фаол мам-лакат сифатида эътироф

ГЛОБАЛЛАШУВ «ГАРМСЕЛ»И

кинчиси эса ҳар гапиди: «Бо-ларларимиз тез катта бўлиб қолаётти-я» дегани-деган. Қаранг, улар оналар экан! Бо-ларари «тез катта» бўлаётган оналар.

— Тунов кун иккинчи син-фда ўқиётган ўғлим сўрамай-нетмай отасининг «сот-ка»сини мактабига олиб ке-тибди, — деди у. — Биз — эр-хотин уйда телефонни қидиравериб толдик. Бир ма-ҳал уй кўнгиригимиз жиринг-лаб қолди, гўшакни олдим. Ўғлимнинг синф раҳбари экан. Отасининг телефонини дарс пайтида ўртоқлари бил-лан ўйнаб ўтирган экан, тор-тиб олибди...

Бугун шу каби ҳодиса эҳти-мол сизнинг ҳам оилангизда такрорланаётган бўлса, ажаб-мас. Қолаверса, айрим ота-оналар хабар олиб туриш учун кичик болаларини ҳам уяли алоқа воситалари билан таъ-минлаб қўйган. Улар аксари-ят ҳолларда ўз фарзандини «телефон-энага» орқали «ку-затади» ва «тарбиялайди».

Уяли алоқа воситалари — глобаллашув даврнинг «пас-порти». Шахсингизни тасдиқ-ловчи ҳужжatingиз бўлмаса, бир давлатдан бошқа мамла-катга боролмайсиз, бироқ те-лефонингиз бўлмаса, гўёки уйингиздан кўчага ҳам чиқол-майсиз.

Чиндан, глобаллашув жара-ёнидаги ТЕЗЛИК туйфали ёш ўртасидаги тафовут хирала-шиб бормоқда. Хусусан, бо-лаларда катталарга ҳос муло-қазакорлик, истакни қузнатсан-гиз, аксинча катталарда бо-лараларга ҳос характер қирра-ларини ҳам қўриш мумкин. Энг ачинарлики шуки, ин-сульт, инфаркт, асаб касал-ликлари, диск чурраси, ско-лиоз, парихонотхирлик син-гари ўта оғир хасталиқлар ҳам борган сайин «ёшармоқда». Бирлашган Миллатлар Таш-килотининг ЮНИСЕФ жамгар-маси ҳар йили очлик ва юпун-лиқдан кўра, мана шундай ка-салликларга дош беролмай оламдан бевақт қўз юмаётган болалар сони кўпроқ эканини маълум қилгани бежиз эмас.

Шуқуриқ, мамлакатимизда оналар ва болалар саломат-

ЎА сурати.

этилгани ҳам исботлайди.

Жойларда замонавий андо-заларда қурилган ва зарур тиббий жиҳозлар билан тўла таъминланган болалар шифо-хоналари, қишлоқ врачли-кларни ҳаётий ташвишлардан, қундалиқ югур-югурлардан ча-лғитишда, ҳар қандай қадри-ида айрим инсонларнинг бир кун 3 қисмга бўлинар экан: уйку, бедорлик ва иж-тимоий тармоқлардаги сайр. Ижтимоий тармоқлар дунёсининг ўзига хос касал-ликлар бор. Масалан, «Фей-кудратта эга спорт ҳамда жи-смоний тарбияни янада ри-вожлантиришга ҳам алоҳида эътибор қаратилаётгани шун-дай қалтис даврда глобал ми-қёсдаги мураккаблиқларга муносиб ечим топишда қўл келмоқда.

Бу чора-тадбирлар зами-рида, аввало оилаларни со-ғломлаштиришдек эзгу ният

Рекламаларда спиртли ичимликлар ва кўнгилочар да-стурлар улуши катта эканидан англаш мумкинки, ижтимоий тармоқлар айни пайтга келиб, кўпинча инсон-ларни ҳаётий ташвишлардан, қундалиқ югур-югурлардан ча-лғитишда, ҳар қандай қадри-ида айрим инсонларнинг бир кун 3 қисмга бўлинар экан: уйку, бедорлик ва иж-тимоий тармоқлардаги сайр. Ижтимоий тармоқлар дунёсининг ўзига хос касал-ликлар бор. Масалан, «Фей-кудратта эга спорт ҳамда жи-смоний тарбияни янада ри-вожлантиришга ҳам алоҳида эътибор қаратилаётгани шун-дай қалтис даврда глобал ми-қёсдаги мураккаблиқларга муносиб ечим топишда қўл келмоқда.

Бу чора-тадбирлар зами-рида, аввало оилаларни со-ғломлаштиришдек эзгу ният

ижтимоий тармоқлар сони-ни узоқ давом эттириш мумкин. Қисқаси, сайёраимиз бўйича миллионлаб инсонлар аллақа-чон ижтимоий тармоқлардан бирининг асиридир.

«e-Marketer» компанияси 2007 йилдан буён машҳур иж-тимоий тармоқларнинг рекла-малар жойлаштириш эвази-га қўрган бир йиллик даро-мадини ҳисоблаб келади. Аниқланишга, 2011 йилги қиримлар кўрсаткичи 5,54 млрд. долларга етган. 2013 йилга бориб, 10 млрд. дол-лардан ошиши тахмин қилин-моқда. Эътиборлиси, ижтимо-ий тармоқлардаги реклама-ларнинг жуда катта қисми ис-теъмол маҳсулотлари, спирт-ли ичимликлар, вақтотиллар-дан ҳамда кўнгилочар лойи-ҳалар ишлаб чиқарувчи ком-панияларга тегишлидир.

Жорий йилда биргина «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғарма-си ташаббуси билан қатор ташкилотлар ҳамкорлигида юртимиз бўйлаб кам таъмин-ланган ҳамда ижтимоий ҳимо-ларни жойлаштиради, «дўстлар»и билан гурунгла-шади ва ҳоказо...

Масаланинг нозик жиҳат-лидан бири шуки, статисти-ка маълумотиға кўра, аксари-ят ўрта ёшли фойдаланувчи-лар бир-бирдан олисда яша-ётган эр-хотинлар ҳисобига тўғри келади. Аввалига тур-муш ўртоғи билан хабар ал-машиб туриш илинжида иж-тимоий тармоқ қармоғига илинган киши аста-секин ян-гидан-янги «таниш»лар ор-тилади. Сўнгра... бундай та-роққ оилада ўзаро садоқат, вафо тушунчаларини собит

ёғаяпти. Дераза тағида ўтириб, бугун «Уткан қулар» романини олтинчи бор қайта ўқишга ки-ришдим...» каби жумлаларга кўзингиз тез-тез тушиши та-биий. Бугунги кундалиқлар орқали эса (агар улар ёзил-ётган бўлса) китобхонларни эмас, балки кино ихлосманд-ларини «кашф» этиш мумкин.

Одамлар анойи эмаски, бир неча кун ва кўз нурини «беҳуда сарф этиб», китоб ўқи-и-иб ўтирса. Деярли ҳар бир мумтоз асар асосида юк-сак маҳорат билан бадий фильмлар суратга олинган, шуларни бир марта томоша қилса, вассалом — китоб ўқигандек бўлади.

Тўғри, ушбу ёндашувда ҳам оз бўлса-да асос бор. Лекин шуниси аниқки, кино санъати фантастик даражада тараққий этган ва бемисл афзаллик-ларга эга бўлса-да, уни китобга тенглаштириш ёки устун қўйиш билимсизликдир. Ҳолбуки, инсоният ўз тарихи давомида қандай буюқ каш-фиёт ва ихтироларга қўл ур-ган бўлмасин, уларнинг ҳеч бири «китоб мўъжизаси» би-лан бахшолонмайди.

Голливуд режиссёри буюқ адиблардан бири билан уч-рашиб, дунё эътироф этган шоҳасарини кинога «қўйи-риш» ниятида эканини айтиб, муаллифдан рухсат олмақчи бўлади. Аммо қутилмаганда ёзувчи кинематографга рад жавобини беради. Бу воқеа бир зумда шов-шув бўлиб ке-тади. Турли хил гап-сўзлар тарқалади. Ана шундай пайт-да «Тайм» журнали муҳбири адиб билан махсус интервью уюштилади.

Журналист: «Нега режис-сёрнинг тақлифига рози бўлмadingиз?».

Ёзувчи: «Бу асар китоб ҳолида бестселлер бўлди. Техника асрида анъанавий китобнинг миллионлаб нусха-да чоп этилиши ва қўлма-қўл ўқилиши ёзувчи учун мўъжи-за. Бироқ бу тасодиф эмас, аниқ сабабли бор. Асарини ўқиб завқланган, таъсирлан-ган китобхонларнинг кўпчили-ги билан суҳбатлашиб, бир ҳақиқатни такрор-такрор ан-глайман: гарчи китоб битта

бўлса-да, уни мутолаа қилган мингта одам минг хил тушу-нар, минг хил ҳулоса чиқарар экан! Китобда аниқ тасвир, аниқ манзара йўқ. Демак, адиб қаламга олган ҳолатлар-ни ҳар қим ўз дунёқарашини, фантазисига таяниб, шуури-дариқасида «1000та суннат ва 1000та никоҳ тўйлари» хайрия ақияси давом этаётгани ҳам фикримиз тасдиғидир.

Глобаллашув даврига ке-либ, неча асрларга «алла ай-тган» КИТОБга бўлган муно-сабат ҳам ўзгарди. Бундан ярим аср олдин яшаган одам-ларнинг кундалиқларини ку-затиш мумкин. Бу мен истаган абадиёт учун қамлик қилади.

Шу боис ҳам ўз асарининг мажруҳ бўлишини хоҳлама-дим...».

Китоб — маънавият кўзгу-си.

Китоб — гўзал одоб ва ҳуш хулқ тарғиботчиси.

Китоб — дониш суҳбатдош. Китоб юракни тозалайди, тафаккурни тиниклаштиради. Афсуски, сўнгги йилларда дунё миқёсида оммалашаёт-ган асарларнинг савияси, мазмун-моҳияти азалий та-лабларга жавоб беролмапти.

«Оммавий маданият» иллат-лари усти ялтироқ, ичи қал-тироқ китоблар шаклига бер-кингандек гўё. Аввалига ки-тоб деб ўйлаб сотиб оласиз-да, кейин хунрезлик, қотил-лик, беҳаёлик, ахлоқий бузуқ-лик, хиёнат, сотқинлик, биро-дарқушлик, зуравонлик, безо-рилиқ очиқ-ойдин тарғиб этилган саҳифаларни кўздан кечириб, ҳайратдан ёқа уш-лайсиз. Ажабо! Бамисолиқ иб-лиснинг қўли билан битилган асарлар ўқувчини фақат маъ-навий қашшоқликка элтади.

«Алпомиш», «Гўрўгли» каби миллитнинг маънавий олами-ни тараннум этувчи, «Ал жабр ал-муқобала»дек тафаккур чўққиларини забт этувчи, «Тиб қонунлари» каби руҳ ва жисм тарбиясидан сўйловчи, «Зижи Кўрагоний» каби фалакиёт илмидан сабоқ берувчи, «Лайли ва Мажнун» сингари соф инсоний муҳаббатни қўй-ловчи асарлар сафини тўлди-рувчи китоблар нега бугун йўқ? Ахир бутун башарият учун шундай ўлмас мерос қол-дириб кетган даҳо зотлар-нинг қони бизнинг томирла-римизда оқаяпти-ку!

Ана шундай вазиятни жуда теран англаган Юртбошимиз «Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида» китоби-да қуйидаги фикрларни кел-тиргани бежиз эмас: **«Яна бир долзарб вазифа ўсиб келаётган авлодга, унинг маънавий тарбиясига ниҳо-ятда катта жавобгарлик ҳисси билан ёндашиш ма-саласи. Ахир ёшлар халқ маънавиятининг — ҳам маҳсули, ҳам келажаги. Шунинг учун ҳар бир ўғил-қизимиз дастлабки қадам-ларидан бошлаб маданий бойлиқларимиздан баҳра-манд бўлиши керак».**

Ёшлар — қизикқон, ғайрат-ли. Ёшлар — янгилликсевар. Ёшлар — ўйин-қулгисевар. Ёшлар — буюқ куч. Илм-фан, техника тараққиётидан кўра, аслида ёшлар глобаллашув ҳодисаси умрига умр қўшади. Юртбошимиз орзу қилган, ха-лқимиз кутаётган буюқ ижод-корлар, олимлар ҳам айнан ёшлар орасидан чиқиши шуб-ҳасиз. Шундай экан, уларнинг бегубор онгини ёт гоғлар, ғайринсоний қарашлар за-

Dolzarb mavzu

ҳарламасидан таълим-тарби-яга улгуриш лозим. Буни улар-нинг болалик чоғиданқо бош-лаш керак. Маълумотларга кўра, инсон ҳаёти давомида фойдаланадиган маълумот-ларнинг 70 фоизини 5—7 ёшида ўзлаштирар экан. Қолаверса, буюқ боқоқало-нимси Абу Али ибн Сино бола тарбиясига у онасининг қор-тидағидайёқ киришиш ло-зимлигини уқтиргани чуқур мазмунга эга.

Бунда энг яқин маслакдош, кўмакдош китоб эканини унут-маслигимиз керак. Давлати-миз раҳбари таъкидлагани-дек, айнан буюқ аждоқлари-миз қолдирган улкан тажри-ба, маънавий-маданий хазина билан таништириш ниҳо-ятда муҳим. Ахир миллитани, халқини, тарихини билмаган инсон ўзини ҳам танимайди. Ўзликни йўқотган инсон эса қулга айланади, одамлар ора-сида ёлғиз яшайди...

Буларнинг барчасини бола-ларга фақатгина оила дара-сида етказиш мумкин. Китоб-севар оилада қамол толган киши ҳаётда ҳам қоқилади, йўлидан адашмайди, ҳалол яшайди.

Гармсел — қуруқ иссиқ ша-мол. Деҳқонлар ҳамал қирғач, Яраттандан аввало йил даво-мида мевалар, экин-тикинлар-ни пайҳон қилиб, ҳосилни қўй-дириб кетувчи гармселдан ас-рашини илтиҳо қилишади. Уни олдиндан билиш, тўсиқ қўйиш жуда ҳам мураккаб. Қандайдир дақиқалар ичида шиддат билан ёпирилиб ке-лади ва экинлар билан «қури-шади». Барглар қовжирагани-дан, мевалар оқиб тушгани-дан кейин келаси йил баҳор-ни қутишдан бўлак чора қол-майди...

Худди шунингдек, агар гло-баллашув шамол бўлса, «ом-мавий маданият» — қуруқ иссиқ ГАРД. Фақат глобалла-шув «гармсели» инсоннинг та-насини эмас, онгини қурита-ди. Бу — дахшат!

Мана шундай чигал, тезкор, тажовузкор, чегара ва тўсиқ-лардан холи ахборот макони-да ўзликни сақлаб қолиш, одамийликни йўқотмаслик, йўқликка юз тутмаслик учун инсон қамолотга интилиши лозим. Қамолот ортида са-одат, фаровонлик ва давомий-лик бор. Мустақилликни қўлга қиритгач, мамлакатимизда даставлаб баркамол авлодни тарбиялашга давлат сийсати даражасида юксак эътибор берилаётганининг тўб омили-ларидан бири ҳам шу асли-да. Сир эмаски, баркамол ав-лод соғлом оила муҳитида ул-ғаяди. Соғлом оилани эса, ав-вало, дунёқарашини кенг, зиё-ли, эътиқоди мустаҳкам, ва-танпарвар — лўнда қилиб ай-тганда, тафаккури шаклан-ган ота ва она барпо этади. Зеро, Ҳазрат Алишер Но-вийнинг қуйидаги шохбайтини соғлом оилалар ва уларнинг ҳар бир аззоси ўзига шoir сифатида танласа арзийди:

**Деди: ҳар ишки,
қилмиш одамизод,
Тафаккур бирла
билими одамизод.**

Зохиджон ХОЛОВ

Ўзбек кирилл алифбоси жорий этилган пайдан буён ўзбек ёзувида **ц** ҳарфи қўлланади. 1940 йили қабул қилинган имло қоидаларида кўрсатилишича, **Ц** ҳарфи айрим сўзларда ва терминларда ишлатиладиган **т** ҳамда **с** товушларини ўз ичига олган ва ажратилмай айтилладиган қоришиқ (аффрикат) товушни кўрсатиш учун ёзилади: *цех, цемент, центнер, цилиндр, сценарий, секция, концерт, процент* ва ҳ.к. Кўринадики, **ц** ҳарфи ўзбеклар нутқида хос бўлган соф товушлардан бирини эмас, балки **[т]** ва **[с]** товушларидан иборат қоришиқ ундошни ифодалайди. Бундай товушлар бирикмаси фақат ўзлаштирилган сўзлар таркибида учрайди, холос. Бироқ кириллча алифбомизга рус тилидаги шаклни сақлаш мақсадида **ц** ҳарфи киритилди. Бу ҳолат рус тилини ўрганишда енгиллик яратган бўлса, ўзбек тилининг товушлар системасида чалқашликларга олиб келди: **[т]** ва **[с]** фонемалари қаторида **гўё [тс]** фонемаси ҳам бордек тасаввурни шакллантирди.

1993 йили қабул қилинган лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбосида **Цц** ҳарфи учун **Сс** ҳарфи олинган эди. 1995 йилги ўзгартришлардан кейин ушбу ҳарф алифбо таркибидан чиқарилди. Чунки мазкур алифбода товуш ва ҳарфларнинг бири-бирига имкон қадар мослиги юзага келди. Сўзлар ўзлаштирилганлигидан қатъи назар, лотинча имлода ўзбек адабий тилининг талаффуз меъёрлари мувофиқ тарзда айтила-

ди ҳамда **с** ёки **ts** шаклида ёзилади. Қайси ўринда **с**, қайси ўринда **ts** ёзилишини ҳам ўрганиб олиш қийин эмас. Буни шундай қоидалаштириш мумкин: агар **ц** ҳарфи сўз бошида, сўз охирида ёки сўзнинг ўртасида ундош товушдан кейин келган бўлса, **с** ҳарфи ёзилади: *цирк — sirk, целлофан — sellofan, цемент — sement; кварц — kvarts, герц — gers, шприц*

«SSENARIY» ЁЗИЛАДИМИ, «SENARIY»?

— *shpris, матрац — matras; концерт — konsert, акция — aksiya, дирекция — direksiya.* Агарда **ц** ҳарфи сўзнинг ўртасида, икки унли қуршовида турган бўлса, **ts** шаклида ёзилади: *акация — akatsiya, доцент — dotsent, конституция — konstitutsiya, милиция — militsiya* ва ҳоказо.

Кўрсатиб ўтилган ҳолатларда **ц** ҳарфини тегишли тарзда: **с** ёки **ts** шаклида ўғриш мураккаблик туғдирмайди. Бироқ баъзи истисно ҳолатлар ҳам борки, уларнинг имлосидаги ўзига хосликни унутмаслик лозим. Масалан, *антициклон, эпицентр, геоцентризм* каби сўзлар таркибидagi **ц** ҳарфи жойлашиш ўрнига *кўра, худди сўз ўртасида, икки унли қуршовида турганга ўхшайди.* Юқорида кўрсатиб ўтилган қоидага кўрашлар бор. Бунга мисол қилиб ушбу сўзнинг *"O'zbek tilining imlo lug'ati" (Т., "O'qituvchi", 1995)да*

лабра ажратилса, *an-tit-siklon, e-pit-sentr, ge-ot-sen-trik* каби шакллар келиб чиқади. Ваҳоланки, биз ҳеч қачон бу тахлитда талаффуз этмаймиз ва бўғинларга ажратмаймиз. Демак, бундай ўринларда бир **т** ҳарфининг ортиқчилиги маълум бўлади. Шундай экан, юқоридаги сўзларни *antisiklon, episentr, geosentrik* шаклида ёзиш ва шу тахлитда айтиш анча қулай

ssenariy шаклида берилгани ҳамда *"Ўзлашган сўзларнинг имло луг'ати" (Т., "Фан", 1998)да senariy* тарзида тавсия этилганини кўрсатиш мумкин. Хўш, улардан қайси бирини тўғри шакл деб ҳисоблаш мумкин? Назаримизда, **ssenariy** тарзида ёзиш ҳамда талаффуз этиш ўзбек адабий тилининг талаффуз меъёрлари — орфоэпик нормага ҳам мос

Millat mulki

мумкин эмас. Янги имломизда ҳар бир ўзлаштирилаётган сўзда ҳам муайян бир лисоний мустақиллик кўриниб туради. Масалан, *пицца, лаццио, Матератси* каби италянча сўзлардаги **ц** ҳарфини ифодалашда ҳам жонли талаффузга яқинлашув устунлик қилади. Дарвоқе, кўрсатиб ўтилган сўзлар имлосига шаклан эмас, балки мазмунан ёндашиш ўзини оқлайди, яъни *pitsta* шаклида ўғрилмасдан, *pitsta* тарзида ёзилиши лозим. Шунингдек, *Latsio, Materatsi* шаклидаги ёзувлар ҳам мазкур сўзларнинг она тилимизда қўлланишини осонлаштиради.

Кўринадики, лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбосининг ўзлаштирилган сўзлар имлоси борасида имкониятлари жуда кенг. Аввало, ҳозирги алифбомиз бизни сўз ўзлаштиришдаги восита тил — рус тилига лисоний қарамликдан қутқаради. Янги имлода ёзилаётган шакллар халқ жонли талаффузига, адабий тил меъёрларига мос келади, бу эса алифбодаги товуш ва ҳарф уйғунлигини таъминлайди. Ундан оқилона, имло қоидаларига таянган ҳолда фойдаланиш, амалиётда тўғри қўллаш, аввало биз — зиёлиларнинг бурчимиздир. Негаки, ёзувдаги бирлик — миллий бирлики, адабий талаффузга таъминловчи омиллардан саналади.

Равшан ЖОМОНОВ,
Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти кафедра мудири, филология фанлари номзоди

Зокир Маъруфов замонавий ўзбек тилшунослигининг тамал тошини қўйганлардан бири эди. Олимнинг маърузаларини ўтган асрнинг 50-йиллари кечки педагогика институтида ўқиб юрганимда тинглаганман. Ўша даврда ўзбек тилидан олий ўқув юрталари учун бирор дарслик ёки қўлланма яратилмаганди. Шундай вазиятда домланинг юксак илмий савиядаги маърузалари жонимизга ора кирди.

Устоз қизиқарли фикр-мулоҳазалари билан курсдошларим қатори мени ҳам тилшунослик оламига бошлади. Олий ўқув юртини битирганимдан кейин ҳам домла билан учрашиб, маслаҳатлар олишни қанда қилганим йўқ. Айниқса, ўрта мактабда дарс берганимда у кишининг йўл-йўриқлари жуда асқотди. 1958 йили домла мени Тил ва адабиёт институтига чақириб, илмий иш учун йўналиш берди. Мехрибон ва бағрикенг устоз номзодлик, докторлик ишларимда қимматли фикрлари би-

лан катта ёрдам кўрсатганини ҳеч унутмайман.

Зокир Маъруфовнинг илмий фаолияти ёш тадқиқотчиларга ибрат бўлгулиқдир. У тилшунос-лигимизга "Ўзбек тилида сифатларнинг қиёсий даражалари" номи монографик иши билан кириб келди. Айни шу мавзуда номзодлик диссертациясини ёқлагач, Фанлар академияси қошидаги Тил ва адабиёт институтида илмий ходим бўлиб ишлаб бошлади. Тошкент давлат кечки педагогика институти ҳамда Тошкент давлат педагогика институтининг филология факультетларида ҳозирги ўзбек адабий тили фанидан маърузалар ўқиди.

Ўтган асрнинг 50-йиллари бошида Тил ва адабиёт институтида ҳозирги замон ўзбек тилининг фонетикаси, лексикологияси ва морфологиясининг илмий тавсифини ишлаб чиқиш

вазифаси режалаштирилиб, морфологияга тегишли от ва сифат туркумига оид катта қисмин тадқиқ этиш Зокир Маъруфов зиммасига тушди. Тилшунос бу масъулиятга вазифани ўз вақтида бажариб, тадқиқотини

Yodnoma

"Фан" нашриётида китоб ҳолида чиқарди. "Ҳозирги замон ўзбек тили" академнash-рида ҳам от ва сифат туркумига тегишли қисм устоз томонидан ёзилиди. Олимнинг тилшуносликдаги хизматларидан бири ўз даврида ниҳоятда зарур бўлиб турган ўрта мактаблар учун "Ўзбек тили грамматикаси"ни таниқли тилшунослар билан ҳамкорликда яратгани бўлди. Олим фаолиятининг яна бир жиҳати "Ўзбек тили ва адабиёти" журнали билан боғлиқ. У бир неча йил давомида мазкур журналда сидқидилдан хизмат қилди.

Зокир Маъруфов том маънода лугатчи эди. У институтда лу-

гат секторини ташкил этиб, лугатчилик ишларини ривожлантирди. 1950 йилдан бошлаб беш жилда "Русча-ўзбекча лугат" нашр қилина бошлади. Олим лугат сектори(кейинчалик лексикология ва лексикография бўли-нининг мудири бўлгач, унинг ташкилотчилигида русча-ўзбекча, ўзбекча-русча лугатлар яратилди. У икки тилни мукамал билувчи тилшуносларни уюш-тирди ва лугат мақолаларини таҳрир этувчилардан бири бўлди.

1981 йили чиққан "Ўзбек тилининг изоҳли лугати"ни тузишда ташкилотчи ҳам, бош муҳаррир ҳам Зокир Маъруфов эди. Лугатни тузиш даврида институтида катта картотека жамғармаси яратилди. Мана шу фонддан фойдаланиб 1983—1984 йиллари икки жилда русча-ўзбекча лугат, 1988 йили ўзбекча-русча лугат нашр этилди. Булар ҳам Зокир Маъруфовнинг ташкилотчилиги ва бевосита иштироки билан юзага келди.

Миразиз МИРТОЖИЕВ,
филология фанлари доктори, профессор

ФИДОИИ УМР

Хунарнинг яхши-ёмони, оғир-енгли бўлмайди. Муҳими, қўлингда хуна-ринг бўлиб, ундан оқилона фойдаланишинг, ўз ризқингни ҳалол меҳнат ила топишингдир.

Тасвирий санъат галереясида бўлиб ўтган “Базар-Арт-2012” кўргазма-ярмаркасида хунаромандларнинг бетакрор ижод намуналарини кўриб, ҳаёлимдан шу фикрлар ўтди. Ёғоч ўймакорлиги, заргарлик буюмлари, зардўзлик ва турли хил қўл меҳнати намуналарида қўли гул усталарнинг неча-неча уйқусиз туни, тайёрлагунча кетган асаби, сабр-тоқати, чарчоқдан салқиган нигоҳларидаги завқни ҳис қилмасдан иложингиз йўқ.

Кўргазма расталарининг бирида бир буюм барчанинг эътиборини ўзига қаратди: бу — қовоқда миллари бир-бирини қувлаётган соат эди. Қовоқсоатнинг атрофида эса, тунчиқроқ қовоқжонлар ҳам кўкрак кериб туришибди. Шу буюмларни ясаган хунароманд билан танишиш истагида раста ёнига яқинроқ бордик. Бизни опа-ука қарши олди. Томошақовоқдан чиройли буюмлар ясайдиган уста Сардор Ҳайдаров экан.

Сардор 1986 йили Тошкент вилояти Бўка туманида туғилган. У 1998—2004 йиллар давомида Республика тасвирий ва амалий санъат лицей-интернатида таълим олди. Кейин тахсилни Камолиддин Беҳзод номидаги Миллий рассомлик

ва дизайн институтининг реклама ва амалий графика факультетида давом эттирди.

— Уч йилдан бери шу хунар билан шуғулланаман, — дейди қаҳрамонимиз. — Аслида дизайнерман. Ёшлигимдан қадимий нақшларни

нақшлар хусусида маълумот олиш учун яна устага юзландик.

— Бир тунчиқроқни ясаш учун уч ой вақт кетади, — сўзида давом этди Сардор. — Аслида тайёрланиши ерга уруғ қадалишидан бошланади. Қовоқларни ўзим экиб, ўстираман. Қовоқ пишгач, 3–4 ой қурилади. Уруғи тозаланиб, сирти қирилгач, ишлов бериш жараёни бошланади. Нақшларга келсак, ол-

ТОМОШАҚОВОҚ ОМОШАСИ

чишиш, буюмларда шу нақшларни жонлантиришга қизиқардим. Қадимда ота-боболаримиз томошақовоқдан бирон нарса солиб қўядиган идиш сифатида фойдаланганлар. Эндиликда биз томошақовоқдан чиройли буюмлар ясаб, халққа тақдим этаяпмиз.

Қовоқнинг нақ қорнида “чиқ-чиқ” этиб турган соат барча талабларга жавоб беради. Табиий кўриниши сақлаб қолинганлиги, ранг борасида ҳам ўзига хослиги кўзингизни қувнатади. Анор, товус, гул каби шаклларда ишланган тунчиқроқлар эса, қадимий даврларни эста солади. Тунчиқроқларнинг тайёрланиш жараёни, шакли ва улардаги

дин қоғозда обдон машқ қиламан. Кейин қовоққа тушираман. Чиқ-чиқларни ўйиш ишининг энг мураккаб қисми. Бунда кўполлик билан ҳовлиқиб ҳаракат қилиш ярамайди. Ўйиш ишлари тутагач, ранг берилади. Ранглар чиройли жилоланиши ва хонани ёритиши учун қовоқ ичига лампа ўрнатилади. Нақшларни қовоқнинг шаклига қараб яратаман ёки танлайман. Масалан, анор шаклидаги тунчиқроқ. Биласиз, анор — фарзанд, оила рамзи. Оила, фарзандга меҳр Шарқ халқларида кучлироқ. Демак, унга шарқона нақшлар мос тушади. Ҳар бир ясаган буюмимда миллий-гимизни акс эттиришга уринаман...

Сардор шу йили ўтказилган “Навқирон Ўзбекистон” кўрик-танловида ҳам ўзининг коллекциялари билан фаол қатнашди ва сертификат билан тақдирланди. “Базар-Арт-2012”да илк маротаба муваффақиятли иштирок этган уста-хунароманднинг мақсадлари катта. У ойна беағи бўйича янгиллик яратмоқчи. Қолаверса, ўзимизнинг қовоқдан одамлар учун керакли, фойдали ва, албатта, ҳамёнбоп буюмларни ясаб, жаҳон кўргазмаларида ҳам намоиш этиш ниятида.

С. СОТИМБОЙ қизи

МАКТАБДА ҲАМКАСБ, ОИЛАДА — ЕЛКАДОШ

У хонадонга киришингиз билан уй эгаларидан ҳам олдин сизни ўзгача бир фойз қаршилайди. Ҳаммаёқ саранжом-саришта. Бу оилада энг муҳими — тартиб. Тамадди, дам олиш вақтлари аниқ белгилаб қўйилган. Ахборот дастурларини кўриш қанда қилинмайди. Бу хонадонда физика, математика, информатика фанларига оид бирон мавзуда баҳслаша кўрманг, уялиб қолишингиз мумкин. Оила даврасидаги кўпгина гурунг мавзулари таълим-тарбия соҳасига тааллуқли бўлади. Бу — ўқитувчилар оиласи.

Юртимиздаги янгилликлар, ислохотлар билан ҳамнафас яшаб, умри давомида ёшларга билим беришдек савобли касбда меҳнат қилиб келаётган Адековлар оиласи билан танишиш, уларнинг ўй-хаёллари билан ўртоқлашини истадик.

техникумида, сўнгра 5-мактабда ишлади. 1985 йилдан буён эса, умр йўлдоши билан бир мактабда дарс беради. Айни дамда муаллима математика ва иқтисодиёт фани бўйича тумандаги энг кучли ўқувчиларнинг устози, оилада эса қаттиққўл ота, меҳрибон бува.

30-мактабда Комил Адеков номи айтилса, албатта Карима Қурбонниёзова номи ҳам тилга олинади. Мактабда ўқитувчи ўқувчилар уларнинг биргаликдаги меҳнат фаолияти, аҳли оиласи ва комил фарзандларига ҳавас билан қарашади. Карима опа ҳам Тўртқўл туманида ўқитувчилар оиласида туғилган. Ота-си тарихчи, онаси эса математика ўқитувчиси эди. Акасиниллари ҳам маърифат соҳасининг турли йўналишлари вакиллари. Карима опа 1976 йили ҳозирги Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетининг математика факультетини тугатиб, 1976—1985 йиллар давомида Тўртқўл қишлоқ хўжалиги

доқат, меҳр-оқибат ҳам керак эмасми? Қаҳрамонларимиз бу борада бир-бирини тушунишни олдинги ўринга қўядилар. Негаки, эр-хотин бир-бирини тушунмас экан, қизиқишлари, хоҳиш-истакларини қадрламас экан, унда муҳаббат ҳам мўртлаша бошлайди. Бир соҳада ишлаш Комил ака ва

Sulola

Карима опага ҳаётнинг инъоми эди. Улар ўқитувчилик машаққатини ҳис этганлари учун ҳам бир-бирига ортқича таллар қўймадилар.

Улар оилада елкадош бўлсалар, ишла бир-бирита ҳолис баҳо берадиган ҳамкасблардир. Бир мактабда дарс беришлари болалар кўнглига йўл топишга кўмак беради. Масалан, Комил ака бирор ўқувчи хатти-ҳаракатида ўзгариш сезса, дарров аёлига билдириб қўяди. Карима опа дарсга киргач, ўша ўқувчини зимдан кузатиб бо-

ради. Кейин эса, ҳамкасблар маслаҳатлашиб, мактаб психологига шу бола тарбияси билан кўпроқ шуғулланишни тайинлайдилар. Ҳа, бу эр-хотин бир касбда, бир мактабда ишлашининг ютуқли томони!

Улар замонавий ўқитувчи қандай бўлиши керак, деган саволга ҳар доим жавоб излайдилар.

— Бугунги ўқитувчи ўқувчилар ҳар томонлама юқори туриши керак, — дейди Комил ака. — Айниқса, компьютер технологияларини пухта ўзлаштирган бўлишлари даркор, деб ўйлайман. Чунки бугунги ўқувчи чакдон, ушлабурон, компьютер билан бемаъл тиллашади, техниканинг у ёғидан кириб, бу ёғидан чиқади. Билим, тажриба, салоҳият жиҳатидан ўқувчилар устун туриш учун ўқитувчи, аввало, ўзи малакасини тинимсиз ошириб бориши лозим.

— Мен бўлсам, ўз ишимда ўтмишга мурожаат этишни одат қилганман, — дейди Ка-

рима опа суҳбатимизга қўшилиб. — Масалан, дарс аввалида сиёсий хабарларни ўртоқлашиб билан бирга буюк аждолларимиз, илм-фан фидойиларининг ҳаёт йўллари, илмий изланишлари, кашфиётларидан айтиб ўтаман. Бундан мақсад, дунё тамаддунига ўз ҳиссасини қўшган шундай боболаримиз борлигини таъкидлаб, ўқувчилар қалбида фахр туйғусини ўстиришлар. Ўтмишга мурожаат қилишимнинг яна бир жиҳати, буюк алломаларнинг илм олиш методларидан ҳам самарали фойдаланиш мумкин...

Қадрдон ўқитувчиларим билан суҳбатлашар эканман, бир зум бўлса-да, ўқувчилик давримга қайтандек бўлдим. Вақтининг ўтганини қаранг. Кечагина дарс пайтида қорбўрон ўйнаганимиз учун синф бўйича ёппасига «икки» олган эдик. Энди эса, ўқитувчиларимизни йўқлаб боришга гоҳ вақт топсак, гоҳ тополмаймиз. Карима опа билан хонадонда қилган суҳбатимиз дарсдек сокин, фойдали ўтди. Комил ака вазирилиқ, жиддийлик ва камгаплик билан суҳбатимизга маъно киритди. Гоҳ чиқарган методик қўлланмалари, гоҳ ўзи ва ўқувчилари тайёрлаган тарқатма материаллари билан таништираётган УСТОЗЛАРИМнинг юзларига боқаман: уларнинг юзидаги ажин, сочларидаги оқ бутун умри маърифатга бағишлангани, биз каби ёшларни одам қилишга сарфланганидан унсиз сўзлаб турарди...

Соҳиба МУЛЛАЕВА,
«Ma'rifat» мухбири

Бугунги кунда ОИТС (орттирилган иммунитет танқислиги синдроми) нафақат шифокорларнинг, балки бутун жаҳон олимларининг диққат марказида турган глобал муаммолардан бири бўлиб қолмоқда. Шу боис ҳам касаллик тарқалишининг олдини олиш ва унга қарши курашиш мақсадида БМТ Бош Ассамблеясининг махсус сессиясида халқаро ташкилотлар томонидан қатор чора-тадбирлар ишлаб чиқилган. Мазкур сессияла қабул қилинган декларациянинг асосий мажбуриятлари ОИТС тарқалишини камайтириш, унинг олдини олиш чораларини ишлаб чиқишга қаратилган. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти томонидан 1 декабрь дунё миқёсида ОИТСга қарши курашиш кuni деб белгиланиши замирида айнан шу мақсадлар мужассам бўлиб, бугунга қадар ушбу ҳаракатда кўплаб мамлакатлар аҳолиси оммавий равишда фаол иштирок этмоқда.

ОИТС хасталиги тарихига назар ташласак, рақамлар ўтган асрнинг 70-йилларига олиб боришини кўраемиз. 1-fakt.ru сайтида берилган маълумотларга кўра, дастлаб 1970 йили Африка аҳолиси орасида пневмония ташхиси билан қайд этилган касаллик 1976 йили донор аёл қонини таҳлил қилиш жараёнида яна аниқланди. Аввалига «иммунитет етишмаслиги синдроми» деб номланган вирусдан бир неча йилдан сўнг АҚШ, хусусан, Лос-Анжелес, Нью-Йорк, Калифорния шаҳарлари аҳолиси азият чека бошлаган. Баъзи манбаларга кўра, ОИТС ilk мартаба 1981 йилнинг 5 июнида мамлакатдаги Касалликларни назорат қилиш ва уларнинг олдини олиш маркази томонидан ўтказилган текширувларнинг бирида 5та пневмоцистик пневмония ва 28та Капоши саркомаси ҳолати сифатида қайд этилади. Беморларнинг барчаси гавитилик эркаклар бўлиб, касаллик жинсий йўл билан юққани аниқланди. Уша даврда хасталик нотўғри атама билан номланган, фақатгина 1982 йилнинг июлида ўтказилган муаммога бағишланган конференциядан бошлаб ОИТС номи билан юритила бошлади. Шу йилнинг сентябрь ойига келиб, хасталикнинг аниқ белгилари маълум бўлди. 1983 йили Пастер институти олими Люк Монтанье раҳбарлигидаги мутахассислар гуруҳи беморнинг лимфа туғулларидан Т-лимфоцитларнинг нобуд бўлишига олиб келувчи, хоссаларига кўра HTLV-1 туридаги вирусга ўхшаш ретровируси топишган. Микроорганизм лимфоденопатия билан уйғунлашган вирус (LAV) номини олган. 2008 йили эса мазкур илмий янгиллиги учун тадқиқотчи Люк Монтанье Нобель мукофоти совриндори бўлди.

1984 йили олим Роберт К.Галло бошчилигидаги америкалик олимлар беморлар қонидан касаллик кўзгатувчисини аниқлаб, уни «инсоннинг Т-лимфоцитроп вируси, 3 тур (HTLV-III)», дея аташган. Кейинги йили ОИВнинг асосий юқуш йўллари ўрганилиб, касалликни аниқловчи дастлабки тест ишлаб чиқилган. 1986 йили эса LAV ва HTLV-III номлари бир хил вирусга тегишлилиги аниқланган. 1987 йили Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг ОИТС бўйича глобал дастури тасдиқланди, хасталикни даволашга қаратилган дастлабки зидовудин воситаси ишлаб чиқилди. 1988 йилдан бошлаб БМТ ташаббуси билан декабрь ойининг биринчи кuni дунё миқёсида касалликка қарши курашиш

ҲАМЖИҲАТЛИКДАГИ САЪЙ-ҲАРАКАТЛАР

глобал эпидемиянинг олдини олиш самарасини белгиламоқда

кuni дея эълон қилинган. 1991 йили Нью-Йорклик расом Франк Мур гоёси асосида чиқилган қизил тасмача касалликка қарши курашиш тадбирларининг рамзий белгиси сифатида қабул қилинди. Шундан бери ҳар йили 1 декабрь кuni одамлар қизил тасмачаларни бош кийим ва кўйлақларига тақиб олган ҳолда бу йўналишдаги тадбирларда иштирок этишади.

Ўтган асрнинг 90-йилларига келиб, АҚШда вирусга қарши янги диданозин воситаси ишлаб чиқилган. 1996 йили БМТнинг ОИТС бўйича Кўшма дастури қабул қилинди. Қаданининг Ванкувер шаҳрида ўтган касаллик бўйича XI конференцияда янги дори воситалари — протеаза ингибиторларининг навабдаги авлоди яратилгани маълум қилинди. 1998 йили ОИТС бўйича XII халқаро конференцияда миллионлаб одамлар касалликка қарши воситаларнинг қимматлиги ва йўқлиги сабаб ҳаётдан кўз юмаётгани маълум қилинди. 2003 йилга келиб, ОИВ/ОИТС муаммолари бўйича БМТ Бош Ассамблеясининг 58-сессия мажлиси ташкил этилди. 2007 йили вирус тўғрисида янги маълумотлар олиниб, касаллик Африкадан Гаитига, сўнгга тахминан 1969 йили АҚШга тарқгани маълум бўлди. Кейинги йилларда Фарб мамлакатларида кўп кузатилаётган хасталик Шимолий Европа ҳамда Осиё мамлакатларида ҳам шиддат билан тарқала бошлади.

Мутахассисларнинг сўзларига кўра, инсон иммунитет тизимининг заифлашиши билан кузатиладиган бу касалликнинг хавфли жиҳати шундаки, вирусни юқтирган одам хасталиклар ҳимоячиси — иммунитет тизими сулустлашиши оқибатида оддий шамоллашдан ҳам вафот этиши мумкин. Бундан маълумки, касалликка оммавий тарзда курашишнинг тезкор чораларини ишлаб чиқиш талаб этилади. Шу боис ўша даврнинг ўзидаёқ Марказий Африкадан бутун континентга тарқалиб, ўлим билан якун топаётган ОИТСга чора қўриш долзарб масалалардан бирига айланди.

Аслида, ОИТС касаллиги

ОИВ (одам иммунитет танқислиги вируси) ривожланишининг энг охириги босқичи бўлиб, акасирий ҳолларда жинсий йўл билан, қондан, организмда вирус бор одам фойдаланган шприцни ишлатиш, гиёҳванд моддани умумий идишдан қабул қилиш орқали юқуши кузатилади. Бундан ташқари, вирус билан касалланган одамдан болага (ҳомилдорлик ва туғруқ вақтида) ҳам ўтиши мумкин. Гўдакларга ОИВ она қорнидан, туғилгандан кейин эса бемор она сутидан ўтади. Ҳомилдор аёлнинг ОИВ билан зарарланиши дунёга ке-

дистон (6,5 млн.), ЖАР (5,5 млн.), Эфиопия (4,1 млн.), Нигерия (3,6 млн.), Мозамбик (1,8 млн.), Кения (1,7 млн.), Зимбабве (1,7 млн.), АҚШ (1,3 млн.), Россия (1 млн.) ва Хитой (1 млн.) кирган. Юқоридаги рақамлар касаллик кўламини нақадар кенглиги ва учиндан ҳам инсониятнинг соғлом ҳаёт кечиришига тўқсинлик қиладиган жиддий хавфлардан эканини кўрсатади.

Маълумотларга қараганда (doctor.uz сайти), Ўзбекистон касаллик шиддат билан ривожланаётган МДХ давлатлари сирасига кирмаса-да, бугунги

вилоят (шаҳар) марказлари фаолият юритади. Ҳар бир марказда беморларнинг исми-шарифлари сир тутилган ҳолда зарур текширувлар амалга оширилади. Шу билан бирга, аёллар учун ҳам махсус консултация марказлари ташкил этилиб, улар учун ихтиёрий ва аноним тарзда даволаниш имконияти яратилган. Бу ҳолатда беморнинг касаллик варақаси ҳақидаги маълумотни шифокордан бўлак ҳеч ким билмайд.

Тадқиқотлар шуни кўрсатадики, Ўзбекистон ёшлари орасида ОИТС ҳақида тўлиқ маъ-

лумотга эга эмаслик ҳам юқтириб олишга олиб келмоқда. Ачинарлиси, бугун айрим қизларнинг татуировкага ружу қўйиши ОИТСнинг ёшлар орасида кўпайишига сабаб бўлмоқда. Миллий менталитетимизга ёт бундай одат қимматга тўшмоқда. Ўсимирлар орасида жиддий муаммоларни туғдираётган бу каби ҳолатларнинг олдини олиш мақсадида касаллик тарқалиши ва унинг олдини олиш йўллари мавзусида кўплаб тадбирлар ташкил этилаётди. Умумтаълим мактаблари, касб-хувор колледжлари, академик лицей ўқувчилари ҳамда олий ўқув юрти талабаларига касаллик тўғрисида батафсил тушунча бериш яхши йўлга қўйилган. Бу эса, ўз навбатида, ёшлар орасида ОИТСга қарши курашишни кучайтирмоқда.

Ҳозирча глобал дардга узил-кесил даво топилмаганига қарамай, касалликка қарши курашда самарали усуллар беморлар умрини маълум фурсатга узайтирмоқда, дори-дармонлар ёрдамида бемор ҳолати энгиллашмоқда. Афсуски, бу препаратлар турли тиббиёт компаниялари томонидан қиммат нархда ишлаб чиқарилади. Шундай бўлса-да, БМТнинг Мингйиллик ривожланиш мақсадлари доирасида 2015 йилгача хасталанганлар сонининг ошишини тўхтатиб, уларнинг камайишига эришиш асосий вазифа қилиб белгилаб қўйилган ва бу борада кенг кўламли амалий ишлар амалга оширилмоқда. Натигада, даволаниш имкониятлари кенгаётгани боис ОИТС билан вафот этаётганлар, хасталикка чалинаётган ёшлар ва болалар сонини қисман камайиб борапти. Энг муҳими — саъй-ҳаракатлардаги ҳамжиҳатлик. Айнан шу йўл билан глобал миқёсда инсониятга хавф солаётган дардни енгиш мумкин бўлади.

«Ma'rifat» мухбири
Гулюз ОРИФЖОНОВА
тайёрлади.

ладиган бола учун ўлим хавфини солади.

ОИВ иммунитет тизими таъсирчанлигини таъминловчи хелпер-лимфоцитларни зарарлайди. Мазкур ҳужайраларнинг нобуд бўлиши эса иммунитетнинг назоратдан чиқиб, ўта фаоллашуви ва айни пайтда патоген микроорганизмларга қарши мақсадли курашолмаслигига олиб келади. Вирус дастлабки ҳафталардан оқимун тизимига «зарба» беради, лекин ушбу салбий ўзгаришлар белгилари ўртача 8 йилдан сўнг ОИТС шаклида намоён бўлади. Бу хелпер-лимфоцитлар ўрнини тўлдирётган иммунитет тизими заифлашиб, вирус билан курашни бийроганида содир бўлади. ДНК ҳужайраларига кириб олган ОИВ баъзан латент шаклга ўтиб, ўзини бирор-бир белги билан намоён этмайди, шу боис унга на дорилар, на иммунитет тизимининг ўзи таъсир ўтказмайд.

Шу кўринишда у 10 йиллаб ҳам яшаши мумкин. Латент вируслар сабабли ОИВга қарши дориларнинг бутун умр қабул қилиш талаб этилади, чунки уларни тўхтатган инсон организмда вирус латент ҳолатидан чиқиб, касаллик янада авж олади. Бугунга қадар ОИВ репликациясини тўхтатувчи 20дан ортқдорилар ишлаб чиқилган бўлиб, бошқа турдаги бирорта ҳам микроорганизм учун бунчалик кўп восита яратилмаган. Дорилар вируснинг қондаги миқдорини минимал даражага камайтириб, ОИТСнинг олдини олишга кўмаклашади. Шунингдек, воситалар вируснинг туғруқ пайтида ва эмизганда онадан болага ўтмаслигини ҳам таъминлайди.

Кўплаб мамлакатларда ОИВ инфекциясини бартараф этиш ва ОИТСни даволаш йўлида катта ижобий ўзгаришлар (эпидемия кўлами камайиши) кузатилаётганига қарамай, ҳар йили 5 миллионга яқин одам дорилар билан таъминланади, 2 миллион инсон эса кераклик воситаларни қабул қилиш имконига эга бўлмагани сабабли вафот этади.

БМТнинг 2006-2007 йиллардаги маълумотларига кўра, касаллик энг кўп тарқалган 10та мамлакат рўйхатида Ҳин-

кунда мамлакатимизда ҳам бу юқумли касаллик билан оғриган беморлар сони шифокорларни жиддий ташвишга солмоқда.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, аввалига юртимизда вақтинча яшаётган хориқликлар қон таҳлилида аниқланган вирус, кейинчалик Ўзбекистон аҳолиси орасида кўпая бошлаган. Шу боис мамлакатимизда ОИВ/ОИТС тарқалишининг олдини олиш учун чора-тадбирлар қўриб чиқилган. Хусусан, ОИВ инфекцияси тарқалишининг олдини олиш юзасидан қатор меъёрий ҳужжатлар қабул қилинган. Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 19 августдаги «Одамнинг иммунитет танқислиги вируси билан касалланишининг (ОИВ касаллигининг) олдини олиш тўғрисида»ги қонунидан давлат ОИВ/ОИТС касаллигининг олдини олиш, ташхис қўйиш ҳамда даволаш воситалари етказиб берилишини, шунингдек, ташхис қўйиш, даволаш ва илмий мақсадларда қўлланиладиган тиббий препаратлар, биологик сууюқликлар, органлар ва тўқималарнинг хавфсиз бўлиши устидан назорат қилинишини таъминлайди, дейилган.

2003 йили Ўзбекистон ҳукумати ОИТС эпидемияси тарқалишига қарши стратегик дастурни қабул қилган. Шунингдек, Президентимизнинг 2008 йил 26 декабрдаги «Ўзбекистон Республикасида ОИВ касаллигининг тарқалишига қарши курашнинг самардорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 5 январдаги «ОИТСга қарши кураш марказларининг ташкилий тuzилмасини ва фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори бу йўналишдаги ишларда асос вазифасини ўтайди. 2009—2011 йилларда Ўзбекистон Республикасида ОИВ инфекцияси тарқалиши профилактикаси бўйича саъй-ҳаракатлар миллий режаси бўйича ҳам ишлар изчил равишда амалга оширилди.

Юртимизнинг барча вилоятлари ҳамда Тошкент шаҳрида ОИТСнинг олдини олиш

АФРИКА ҚАҲВА
ДАРАХТЛАРИСИЗ
ҚОЛАДИ(МИ?)

Буюк Британиядаги Кью ботаника боғлари Кириллик жамияти илмий ходимларининг маълум қилишича, 2080 йилга бориб Африкадаги арабика қаҳва нави донлари олинанидан дарахтлар йўқолиши мумкин экан. «ФизОрг» манбасида мавзуга оид янгилик эълон қилинди.

Ташкилот берган маълумотларга кўра, дунёда 40га яқин қаҳва дарахти навлари бўлиб, 19 тури тижорий мақсадда етиштирилади ва атиги 3 навадиги дарахт донлари экспорт қилинади. Жаҳон бозорида етакчи ўрин айнаган йўқолиб бораётган арабика навиغا тегишли, бундай дарахтлар эса Осиё ва Африканинг тропик ҳудудларида ўсади.

— Арабистон қаҳва дарахтлари иқлим ўзгариши туфайли йўқолиш хавфи остида, — деди тадқиқотчилардан бири Жастин Мот. Олимлар қадимий қаҳва дарахтлари, дон намуналари ва иқлим ўзгаришлари тўғрисидаги маълумотларни таҳлил этишган. Сўнгра қаҳва дарахтларининг 2080 йилгача бўлган даврдаги ҳолатини кўрсатувчи математик модель яратилган. Натижалар Африканинг баъзи ҳудудларида 65 фоизгача қаҳва дарахтлари йўқолиши мумкинлигини кўрсатди. Арабистон миқёсида олинганида эса энг камида 38 фоиз йўқолиш кузатилади. Олимларнинг фикрича, дунёдаги энг хушбўй қаҳва турларидан бирини сақлаб қолишнинг энг самарали усули дарахтлар ўсадиган ҳудудларда кўриқхоналар яратиш ҳисобланади.

матик модель яратилган. Натижалар Африканинг баъзи ҳудудларида 65 фоизгача қаҳва дарахтлари йўқолиши мумкинлигини кўрсатди. Арабистон миқёсида олинганида эса энг камида 38 фоиз йўқолиш кузатилади. Олимларнинг фикрича, дунёдаги энг хушбўй қаҳва турларидан бирини сақлаб қолишнинг энг самарали усули дарахтлар ўсадиган ҳудудларда кўриқхоналар яратиш ҳисобланади.

«СУПЕР ЕР» КУЧЛИ
МАГНИТ МАЙДОНГА ЭГА

Астрономлар «супер ер» номини олган самовий жисмларда ҳаёт бўлмайди, чунки уларда (Ердаги каби) химоя вазифасини бажарувчи магнит майдон йўқ, деган фикрда эдилар. Самовий жисмлар юзасига улкан микдорда космик радиация нурлари тушиб, мураккаб ҳаёт мантиқан мавжуд бўлиши мумкин эмас, деган назария илгари сурилган. Вашингтондаги Ҳовард университети (АҚШ) олимлари ушбу қарашни рад этиши мумкин бўлган тажриба ўтказишди, деб ёзди «Сайнс» наشري.

Тадқиқотчилар тажрибада сайёра мантиясида мавжуд магний оксиди ўз молекуласи тузилишини ўзгартиришини намойиш этишди. Бунда магнийнинг ҳар бир иони кислороднинг олтига ионига бириккан. Тажрибани ўтказиш учун 9 000 К ҳарорат ва 0,44 ТПа босим сунъий равишда ҳосил қилинган. Бундай кўрсаткичлар «супер ер»ларга хос экан. Эътиборлиси, бундай шароитда магний оксиди металл хоссаларга эга суюқликка айланган.

Умуман олганда, мазкур ҳолат назариячилар

учун янгилик эмас: улар айнаан шундай шароитда молекула тузилишининг ўзгариши ва металл хоссаларга эга суюқликнинг ҳосил қилинишини тахмин этишган. Аммо биргина назарий фикрнинг ўзи бу турдаги самовий жисмларнинг аҳамиятини белгилашда асосий омил бўлмасди, амалий тажриба эса, ақсинча. Олимларнинг фикрича, магний оксиди каби модда «супер ер» қаърида шундай хоссаларга эга бўладиги, натижада самовий жисм қобиғи Ернинг ядроси каби химоя вазифани бажариши мумкин.

КҮК ЁРУҒЛИК — ТЕТИКЛИК МАНБАИ

Күк рангдаги ёруғлик таратувчи чирок тунда узок муддат тетиклики сақлаб, ухлаб қолмасликка ёрдам берад экан. Янгилик ҳақида «ПлосВан» веб-журналида маълум қилинди.

2005 йили күк ёруғлик кўз тўрпадарасининг ганглионар ҳужайраларини кўзатиши аниқланган. Мазкур ҳужайралар фикр тиниклиги, сергаклик, реакция тезлиги ва ҳ.к. функцияларни бажарувчи мия қисмига сигнал жўнатади. Кўзгалган ҳужайралар кўнлик ритмининг асосий «назоратчи»ларидан бири мелатонин моддаси (мияни тинчлантириб, уйкуга тайёрлайди) синтезини пайсатираркан. Франциядаги Илмий тадқиқотлар миллий маркази ва Швециядаги Стокгольм университети олимлари күк ёруғлик нисбатан мураккаб ишларни бажариш, хусусан, машина ҳайдашда самара беришини текшириб кўришди.

Тадқиқотда 30 ёшдан энди ошган элликлдан ортиқ эркеклар иштирок этган. Улардан 400 километр масофани босиб ўтиш, жумладан, ҳаракатни уч марта кечаси (соат бирдан эртабик олигача) амалга ошириш сўралган. Орада ҳайдовчилар 15 дақиқа давомида күк диодли чирок ўрнатилган машинада дам олган. Ёруғлик самарасини таққослаш учун баъзи ҳайдовчиларга ҳаракат олдидаги дам олиш пайтида қаҳва ҳам тақдир этилган.

Яқунда сергаклигини белгилаш учун психологлар ҳайдовчиларнинг неча марта йўл четига чиқиб кетиши ёки хавфсизлик қоидаларига зид равишда марказий чизик белгиларини кесиб ўтишини ҳисоблашган. Шунда улар ёруғлик ва қаҳвасиз 26 марта сергаклигини йўқотгани, қаҳва истеъмол қилганда ёки күк ёруғлик таъсирида мазкур ракам 13га тенглиги қайд этилди.

НИЛУФАРГУЛ — САРАТОНГА
ҚАРИШИ ВОСИТА

Исроилдаги Бен-Гурион университети олимлари сарик сув нилуфари илдизи ва барглари экстракти (кимёвий йўл билан органик тўқималардан олинган модда) онкологик касалликлар муолажасини сезиларли равишда кучайтириш имконини беришини аниқлашди, деб ёзди «Компьюлента» манбаси.

Таъкидланишича, фаол кимё терапияси муқаррар салбий таъсирларга олиб келади, саратон ҳужайралари эса охириқабат дори воситаларига нисбатан чидамлилини ривожлантириш хусусиятига эга бўлади. Бу кўпинча касалликнинг биринчи сабаби бўлган шамоллаш туфайли кузатилади. Шу боис олимлар оқсиллар шамоллашининг олдини оладиган табиий воситаларга эътибор қаратишган. Жараёнда улар иммун тизимининг шамоллашида муҳим роль ўйнайдиган NFKB оқсиллар тўплами фаоллигини босувчи 34та ўсимлик экстрактини синовдан ўтказишган. Яқунда нилуфаргул экстракти самарали экани аниқланган. Кейинги босқичда мазкур модда кимё терапиясида кўп қўлланиладиган диспепсия ва этопозид воситалари билан бирга ишлатилган. Саратон ҳужайралари ва ўсmalar бундай кимё терапиясига таъсирчанлиги кўзатилиб, ўз навбатида, мазкур ҳолат муолажа муваффақиятини белгиллаган.

Наргиза РУСТАМБЕКОВА тайёрлади.

Баландлиги уч минг метрдан ортиқ, 36 йилдан бери ҳаракатсиз бўлган Камчатка (Россия) ҳудудидаги Плоский Толбачик вулкони фаоллашиб, унга яқин жойларда магнитудаси 3 баллдан юқори бўлмаган 130дан ортиқ зилзила кузатилди.

Ла-Манш бўғозидаги сув-Ости тоннелида Англиядан Францияга йўл олган юк ташувчи поездларнинг бирида ёнган оқибатда ҳаракат бир неча соатга тўхтаб қолиб, нохуш ҳодиса пайтида ҳеч ким жароҳат олманган, қутқарувчилар эса махсус техника ёрдамида ҳодиса оқибатларини бартараф этишга муваффақ бўлган.

Германияда 5,6 миллионга китоб, сурат, аудио ва видео ёзувларни ўзида мужассам этган, ҳозирча мамлакатдаги 1800та маданий ҳамда илмий муассасани бирлаштирган, истиқболда эса уларнинг барчасини (улар 30 мингдан ортиқ) қамраб олиши кўзда тутилаётган энг йирик «Deutsche Digitale Bibliothek» он-лайн-кутубхонаси иш бошлади.

Индонезия шарқида ўчоғи 18 километр чуқурликда жойлашган, магнитудаси 5,5 баллга тенг зилзила содир бўлган, айни пайтда цунами хавфи кузатилаётганини мамлакатнинг Метеорология, иқлимшунослик ва геофизика миллий бошқармаси хабар қилди.

Гондураснинг Йоро департаментидagi фермаларнинг бирида топилган ерости тоннеллардан ҳуқуқ-тартибот органлари ҳолимлари тахминан 2 миллиард долларлик, мамлакат тарихидаги энг йирик — камида 15 тонна кокаин партиясини қўлга кириштирди.

Овоз бериш жараёнида аксарият аъзо-давлатларнинг розилиги билдирилган (138та тарафдор, 9та қарши, қолганлар эса бетараф бўлган) ҳолда БМТ аъзоси бўлмаган Фаластинга Бош Ассамблея томонидан ташкилот қошидаги кузатувчи-давлат мавқеи берилиб, эндиликда мамлакат халқаро ташкилотларга БМТ шафелигида муносабат этиш ҳуқуқига эга бўлди.

2007 йили 1-Тошкент педагогика коллежи томонидан Ашимова Динара Ташпулатовна номига берилган К № 782555 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги раҳбарияти ва жамоаси СамДУ профессори, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби Сайдулла МИРЗАЕВнинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига таъзия изҳор этади.

«Steel Pantera» МЧЖ

АУДИО КИТОБЛАР:
www.audiobook.uz

- «Алпомиш» халқ қаҳрамонлик достони
- Фафур Фуломнинг «Шум бола» асари
- «Ўзбек халқ эртаклари»
- «Шарқ эртаклари»

Кутубхоналар, ўқитувчилар ва тарбиячилар учун

Пойтахтимиздаги китоб дўконларидан сўранг.

Тошкент шаҳри бўйича бепул етказиб беришга буюртмалар қабул қилинади.

Телефон:
(+99871) 262-15-48

20% чегирма мавжуд

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

АБУ РАЙҲОН БЕРУНИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ТЕХНИКА УНИВЕРСИТЕТИ

ҚУЙИДАГИ БЎШ ЎРИНЛАРГА ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ:

№	Кафедра номи	Кафедра мудири	Профессор	Доцент	Катта ўқитувчи	Ассистент (ўқитувчи)
САНОАТ ТАРМОҚЛАРИНИ БОШҚАРИШ ФАКУЛЬТЕТИ						
1	Иқтисодиёт ва маркетинг	1		4	6	4
2	Менежмент	1	1	1	3	
3	Саноат дизайни	1		1	1	1
4	Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги	1		1	1	1
5	Фалсафа			1	2	
6	Социология ва миллий ғоя	1	1	2	5	
7	Педагогика ва психология	1		1	2	
8	Иқтисодиёт назарияси	1	1	2	1	
9	Ўзбекистон тарихи			2	2	
ГЕОЛОГИЯ ВА КОНЧИЛИК ИШИ ФАКУЛЬТЕТИ						
1	Фойдали қазilmалар геологияси ва қидирув ишлари	1		1	3	1
2	Геология, минералогия ва петрография			3	2	
3	Гидрогеология ва геофизика	1	1			1
4	Кончилик иши	1		2	2	
5	Металлургия			1		
6	Маркшейдерлик иши ва геодезия	1	1			1
7	Кончилик электр механикаси	1		1		
*8	Жисмоний тарбия	1				4
НЕФТ ВА ГАЗ ФАКУЛЬТЕТИ						
1	Нефт ва газ объектларини лойиҳалаш	1	1	1		
2	Нефт ва газ конларини ишла тушириш ва касб таълими (нефт ва газ иши)	1		4	1	1
3	Нефт ва газ қудуқларини бургулаш	1	1	1		
4	Нефт ва газ конлари геологияси ва геофизикаси	1		1		1
5	Нефт ва газни қайта ишлаш технологияси	1	1	1	3	
*6	Ўзбек ва рус тиллари	1				3
7	Умумий кимё	1		2		
8	Атроф-муҳит муҳофазаси	1		1	1	
ЭНЕРГЕТИКА ФАКУЛЬТЕТИ						
1	Электр станциялари, тармоқлари ва тизимлари	1	1	3	2	1
2	Электр таъминоти	1			2	1
3	Иссиқлик энергетикаси		1	5	1	1
4	Электр техникаси, электр механикаси ва электр технологиялари	1	1	3	2	1
5	Электромеханика ва кабель техникаси			2	1	1
6	Гидравлика ва гидроэнергетика		1			
7	Электротехника ва касб таълими (энергетика)	1			1	
8	Олий математика	1		5	1	
МЕХАНИКА-МАШИНАСОЗЛИК ФАКУЛЬТЕТИ						
1	Машинасозлик технологияси	1	1	1		2

№	Кафедра номи	Кафедра мудири	Профессор	Доцент	Катта ўқитувчи	Ассистент (ўқитувчи)
2	Машинасозлик материалларига ишлов бериш	1	1		1	1
3	Ерусти транспорт тизимлари			2		
4	Материалшунослик ва металлургия технологияси			1		
5	Технологик машиналар ва жиҳозлар					1
6	Энергомашинасозлик ва касб таълими (ЕУТ)	1		2	1	
7	Материаллар қаршилтиги ва механика	1	2	1	3	
8	Қишлоқ хўжалиги техникаси ва сервиси		1			2
9	Машина деталлари	1	1			2
10	Чизма геометрия ва муҳандислик графикаси	1	1		2	
ЭЛЕКТРОНИКА ВА АВТОМАТИКА ФАКУЛЬТЕТИ						
1	Электроника ва микроэлектроника	1	1		1	1
2	Назарий электротехника ва электрон технологиялар	1	3	5		
3	Бошқаришда ахборот технологиялари	1	1	3		
4	Асбобсозлик	1	1	1		1
5	Метрология, стандартлаштириш ва сертификатлаштириш	1	2	1	3	2
6	Ишлаб чиқариш жараёнларини автоматлаштириш	1	1		1	2
7	Радиоэлектрон қурилмалар ва тизимлар	1			1	1
8	Информатика	1		2	2	5
9	Умумий физика	1	1	2	1	
АВИАЦИЯ ФАКУЛЬТЕТИ						
1	Авиасозлик	1	1		1	
2	Авиа ва ракета космик техникадан фойдаланиш			1		
3	Ҳаволаги ҳаракатни бошқариш		1			
4	Учиш аппаратлари ва аэропортларни радио электрон жиҳозларидан фойдаланиш	1	1		1	
*5	Чет тиллар	1				15

*** Кафедра мудириликка даъвогарлар илмий даражасига эга бўлмаганлар ҳам танловда қатнашиши мумкин.**
Аризалар қабул қилиш муддати — эълон чоп этилган кундан бошлаб 1 ой.

Манзилимиз: Тошкент шаҳар,
Университет кўчаси, 2-уй,
Тошкент давлат техника университетининг
бош биноси, 416; 211-хоналар.
Телефонлар: 246-46-00; 246-81-42; 246-61-17

ЮКСАК ФАЗИЛАТЛАР САНЪАТИ

Юртимизда кураш сўзини эшитмаган ёки полвонларнинг мурасасиз олишувларини завқ билан кузатмаган кишини учратиш мушкул. Кувонарлиси, мустақиллик шарофати билан ўзбек кураши дунёга олиб чиқилди. Бугун сайёрамизнинг 121 мамлакатда кураш федерациялари фаолияти йўлга қўйилгани ҳам фикримизни тасдиқлайди.

Кураш халқаро ассоциацияси (KXA — IKA) бош қароргоҳида ташкилот томонидан курашнинг халқаро нуфузини ошириш, дунёда кенг оммалаштириш борасида амалга оширилаётган ишлар таҳлилига бағишланган матбуот анжумани ўтказилди.

Тадбирда Осиё кураш

конфедерацияси раиси этиб тайинланган Жеон Жин Хо ва Африка кураш конфедерацияси Президенти этиб сайланган Яфали Миламбо анжуман иштирокчиларига таништирилди.

— Бугун конголиклар дзюдодан кўра сизнинг курашингиз билан шуғулланишни афзал

кўраётганини мамнуният билан таъкидлашни истардим, — деди Я.Миламбо. — Қисқа вақт ичида оламни забт этган ўзбек курашининг Африкада кенг оммалашishi учун барча шароит ва имкониятлар мавжуд.

— Бу йил Ўзбекистон билан Жанубий Корея ўртасида дипломатик алоқаларнинг ўрнатилганига 20 йил тўлди, — деди Жеон Жин Хо. — Шундай унутилмас санада гўзал юртингизда бўлиб, ўзбек маданияти ва санъати билан яна

Kurash

да яқиндан танишаётганимдан хурсандман. Энг асосийси, халқингизга хос юксак инсоний фазилатларнинг курашга ҳам сингдирилгани менда ўзгача меҳр уйғотди.

Тадбир мезбонлари истиқболдаги муҳим мақсад ва вазифалар ҳусусида тўхталгач, журналистларнинг саволларига жавоб берилди.

Зоҳиджон ХОЛОВ,
«Ma'rifat» муҳбири

МЕССИ ВА БОШҚАЛАР

Футбол бўйича жорий йилнинг «Энг яхши футболчи»си учун аталган нуфузли соврин — «Олтин тўп»нинг якуний сўрономаларида қатнашувчи сўнгги уч даъвогар номи маълум қилинди.

Улар «Барселона» клубининг икки вундеркинди — Лионель Месси ва Андрес Иньеста ва португалиялик футболчи Кристиану Роналду.

«Олтин тўп»нинг асосий номзоди Лео Месси ортада қолган йил давомида сермахсул ўйин кўрсатиб, Аргентина терма жамоаси ва «Барселона» сафида рақиблар дарвозасини 82 бор анқ нишонга олгани эътиборлидир. У бу борада жаҳон рекордини янгилашга жуда яқин турибди.

«Энг яхши мураббий» пойғасида эса Висенте дель Боске ва Хосеп Гвардиола, шунингдек, Моуринью қолди.

Эслатиб ўтамиз, мазкур совринлар 7 январда ФИФАнинг Цюрихдаги бош қароргоҳида ўз ағаларига топширилади.

ЭНГ ЗҲР ТЕННИСЧИ

Америкалик таниқли ракеткачи Серена Уильямс Хотин-қизлар теннис ассоциацияси (WTA) эътирофига кўра, 2012 йилнинг «Энг яхши теннисчиси» деб топилди.

Чиндан ҳам, Серена жорий йилда фантастик ўйинлар намойиш этди. Бир йил мобайнида олтига йирик халқаро турнирларда бош соврин соҳибасига айlandи. Хусусан, 2та «Улкан дубулга» туркумидаги мусобақалар — Уимблдон ва «US Open»да ҳамда Олимпиадада эришган галабалари, шубасиз, сайрамизда тенгсиз эканини тасдиқлайди.

«Йил теннисчиси»га аталган соврин 1977 йилдан буюн етакчи спортчиларга берилади. Серена эса мазкур мукофотни профессионал фаолияти давомида тўртинчи марта қўлга киритмоқда. Бу борада немис теннисчиси Штеффи Граф ва америкалик Мартина Навратилова етакчи саналади, улар ҳисобида мос равишда 8 ва 7та шундай соврин мавжуд.

ЧЕМПИОН ИРОДАСИ

Франциялик биатлончи Мартан Фуркад Швециянинг Эстерсунд провинциясида Жаҳон кубоги учун кечаётган яхкалик пойга мусобақаларининг биринчи босқичида галаба қозонди.

«Катта биллур глобус»нинг амалдаги соҳиби 20 километрлик масофа бўйлаб ўтказилган кимўзарда мураббийлар ишончини оқлади. Ажабланарлиси, чанги спортни бўйича Еливарда ўтган мусобақада Мартан худди шундай масофада жуда қийналганди. Бу гал эса ўз маҳорати ва иродасини намойиш этиб, чемпионлик унвонини саклаб қолиши учун уч кун етарли бўлди.

Кучли учлиқдан австриялик Доминик Ландертингер ҳамда германиялик спортчи Эрик Лессер ўрин эгаллади.

ЭНГ БАҚУВВАТ КУЛОК

Спортнинг экстремал тури бўйича «Гиннесснинг рекордлар китоби»га беш маротаба киритилган грузиялик 32 ёшли машҳур полвон Лаша Патарая яна бир карра дунё аҳлини лол этди.

«Грузия янгиликлари» ахборот агентлиги тарқатган маълумотга кўра, у ўнг қулоғига бойланган сим-арқон ёрдамида вазни 8,28 тонна бўлган кўра машинасини нақ 21,5 метрга судраб борган. Янги «Rustavi» халқаро автодромда қайд этилган рекорд натижани маҳаллий ва хориқлик журналистлар, спортчилар, кенг жамоатчилик вакиллари ҳамда «Гиннесснинг рекордлар китоби» комиссияси аъзолари бевосита кузатишди.

— Бунга икки ой тайёрландим, — деди Патарая. — Уринишларим зое кетмади. Очиги, мақсадим рекорд ўрнатиш бўлса-да, бу қадавр олмас масофани забт этишимни ўзим ҳам кутмагандим. 10 метрга турта олсам бўлди, деб ўйлагандим.

Юнон-рум кураши бўйича Грузия чемпиони Лаша Патарая илк бор 2003 йили 2,35 тонналик микроавтобусни иккала қулоғи ёрдамида 48,6 метрга элтиб, рекорд ўрнатганди.

МУРОСАСИЗЛИК САҚЛАНИШ ТУРИБДИ

Ўзбекистон тасвирий санъат галереясида давом этаётган Халқаро шахмат федерацияси (ФИДЕ) Гран-присининг иккинчи босқич баҳслари еттинчи турда ҳамюртимиз Рустам Қосимжонов навбатдаги дурангга имзо чекди.

Хамюртимиз мазкур турда венгриялик Петер Лекога қарши оқ доналарда тўрт соатга яқин вақт давомида кураш олиб борди. 38-юришдан кейин гроссмейстерлар ўртасидаги вазият фақатгина тенглик билан якунланиши ойдинлашди.

Бу турда Фабиано Каруана кучли шахматчилардан бири Ленер Домингес Пересни доғда қолдирган бўлса, Сергей Карякин иккинчи босқич етакчиси Александр Морозевични мағлубиятга учратолди. Қолган гроссмейстерлар эса ярим очкога эга бўлишди.

Кеча ўтказилган саккизинчи турда эса юртдошимиз Рустам Қосимжонов қора доналарда Пётр Свидлерага қарши ўйнади ва дуранг натижага эришди.

МУХБИРИМИЗ

БАРКАМОЛ АВЛОД — ЮРТ ТАЯНЧИ

Фаргона вилоят ҳокимлигида юртимиз шарофтини муносиб ҳимоя қилиб келаётган маҳаллий ёш спортчилар билан учрашув бўлиб ўтди. Вилоят халқ таълими бошқармаси билан ҳамкорликда ташкил этилган талбирда «Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод», Универсиада ғолиблари, шунингдек, жаҳон, ўрта Осиё ва халқаро мусобақаларда ғолиб бўлган спортчилар иштирок этишди.

Анжуманда «Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод», Универсиада спорт мусобақалари бугунги кунда ўз ижобий самарасини бераётгани, спорт-соғломлаштириш ишларининг давлат сиёсати даражасига кўтарилиши билан юртимизда болалар саломатлигининг мустаҳкамланиши, улар ўртасида турли касалликларга чалиниш кўрсаткичининг пасайиши кузатилаётгани алоҳида таъкидланди. Якунда вилоят шарафини муносиб ҳимоя қилиб,

мусобақаларда ғолибликни қўлга киритган спортчи-ёшларга вилоят ҳокимлигининг эсдалик совғалари топширилди.

Фаргона вилоятида спорт ва жисмоний тарбияни оммалаштиришга доир арзигулик натижаларга қўлга киритилаётганини айтиш жоиз. Хусусан, «Умид ниҳоллари» спорт мусобақалари республика босқичида спортчи-ўқувчиларимиз ўз маҳорат ва истеъдодини кўнгилдагидек намойиш эта

олди. Шу йили май ойида Навоий шаҳрида ўтказилган «Умид ниҳоллари — 2012» спорт мусобақаларида 48 нафар энг сара спортчимиз вилоят жамоаси ғазнасига 3та олтин, 14та кумуш ва 13та бронза медални олиб келди.

Таъкидлаш керакки, Қува туманидаги 2-болалар спорт мактаби тарбияланувчиси Камола Раҳмонова бадий гимнастика сирларини пухта эгаллаганини турли халқаро мусобақаларда намойиш эта олди. Шу йили акробатика бўйича жаҳон чемпиони унвонига сазовор бўлган спортчи Зулфия номидаги давлат мукофоти билан тақдирланди.

Ўқувчиларимиз ўртасида бугунги кунда жаҳон чемпионлари, Осиё

ва республика биринчилиги ғолибларининг борлиги ва кундан-кунга улар сафи кенгайиб бораётгани қалбларимизга ғурур бағишлайди. Учқўприк туманидаги 1-мактаб ўқувчиси Р.Ҳайдаров, Ўзбекистон туманидаги 22-мактаб ўқувчи Б.Одилов, шу тумандаги 66- ва 65-иқтидорли болалар мактаби ўқувчилари Д.Эгамбердиев, М.Сирожидинов, Фурқат туманидаги 20-мактаб ўқувчиси Б.Мелиқўзиев шулар жумласидандир.

Энг муҳими, болаликдан спорт ва жисмоний тарбияга ошно туғилиш, соғлом ҳаёт асосларини яратишнинг аҳамиятини ёшлар ўз вақтида тўғри англамоқда.

Баҳодиржон ШОКИРОВ,
«Ma'rifat» муҳбири

ҚИШ МАВСУМИГА ТАЙЁРГАРЛИК

Қишда иситиш мосламаларига эҳтиёжи ортиши сабабли фуқаролар қўбола, носоз ва хавфсизлик нуқтаи назаридан мутлақо яроқсиз иситиш мосламаларидан фойдаланишлари мумкин.

Шу боис кузги-қишқи мавсумда ёнғинларнинг олдини олиш мақсадида аҳоли ўртасида кенг қўламдаги тушунтириш-тарғибот ишлари кучайтирилади. Бунда, асосийси, ёнғин хавфсизлиги қоидаларига риоя этиш, му-

тахассислар маслаҳатларига амал қилиш муҳим саналади. Хусусан, ёниб турган газ ва электр асбобларини назоратсиз қолдирмаслик, ўчоқларни ўт олдириши мақсадида

мосламаларини резина шланг орқали улаб ишлатмаслик, газни ёқишдан олдин гуғуртни қакиб, сўнг газ жўмрагини очиш талаб этилади.

Ёнғин хавфсизлиги қоидаларига амал қилиш хонадонларни ёнғин офатидан сақлайди, фуқароларнинг ўзларига эса хотиржамлик бағишлайди.

Х.НОСИРОВ,
12-ХЕХО 3-ХЕХ алоҳида пост инспектори, кичик сержант

Yong'in xavfsizligi oyligi

бензин, керосин, солярка ва тез аланга олувчи воситалардан фойдаланмаслик, ютилган кийим-кечакларни газ плитаси ёки иситиш печлари устида қуритмаслик, газ

